

קונטרס

בגדיו חלבי

בירור יסודי בדברי חז"ל ובמנהגם
בלבושי השבת, בשימת לב על
מנהגי אבותינו ורבותינו בני ספרד,
קודם שיגוי המנהג בדור האחרון.

מאשר חנני ה' בחסדיו
עמיחי יעקב פריץ
וברוך הנותן ליע"ף בח
תשפ"ו

תוכן עניינים

מלבושי הצניעות והקדושה.....כא
 גזירת הלבוש.....כב
 הריחוק משבתאות.....כד
 יוהרא בבגדי לבן.....כד
 לא יהיה מלבושך בשבת כחול.....כט
 בגדים לבנים ונקיים.....לא
 דעת מרן שו"ע ומנהגו.....לב
 בגדים הרוחניים בהתאם לדור.....לג
 מכפר על פגם עריות.....לד
 קשר עניבה אינו כשר.....לו
 הפך כולו לבן טהור הוא.....לו
 אחרונים שעודדו בגדי הלבן.....לז
 תמצית המאמר.....לט

בגדי הלבן.....ג
 לובשים לבנים ועוטפים לבנים.....ג
 זקן לבוש לבנים ומתכסה בלבנים.....ד
 רבי יהודה בר אלעאי וחכמים.....ה
 תלמיד חכם או שד.....ז
 בדברי הנביאים והכתובים.....ז
 כומרי ע"ז.....ט
 בזוהר הקדוש.....ט
 עולא וחכמי פומפדיתא.....י
 בדברי רבנו האר"י ז"ל.....יג
 באין מחלוקת הקבלה תכריע.....טז
 הגרע"י זצ"ל.....יז
 מנהג בני ספרד בבגדי שבת.....יט

ועל כן ייחדתי עצמי לחזר אחר שורשי הדברים, להבין ולהשכיל בדברי חז"ל מהו הראוי והחיוב או הגנאי והאיסור, ותחילה אבוא בלשונות חז"ל להבין הנהגותיהם והוראותיהם, ומשם לדברי המקובלים ואנשי סוד, ונעסוק בבירור וחקירה מתי השתנו לבושים אלה ומה סיבת השינוי, והאם נכון הוא להמשיך במנהג זה או שמא יש להחזיר עטרה ליושנה, ומה היא ההוראה וההלכה בבית המדרש של גדולי ישראל בדורנו. וזה אחלי.

לובשים לבנים ועוטפים לבנים

והנה כאמור די בלהציץ בלשונות חז"ל כדי לראות נכוחה, שהוא פשוט וברור בחז"ל בלא צל של ספק, שהיה פשוט בעיניהם 'שבגדי לבן' היו סימן מובהק לטהרה וקדושה הוראת שמחה והתעלות רוחנית רבה, ובהם היו מתלבשים בשבת וחג. ולהיפך גמור היו 'הבגדים השחורים' שהיו לאות אבל יגון ואנחה, שעת קטרוג ודין קשה. וחשיבות רבה אחזו חז"ל ברמז הרוחני בגון מלבושיו של האדם, ומאוד הזהירו וציוו שאפי' ביום ראש השנה שהוא יום הדין הנורא, אסורים בני ישראל בלבישת שחורים שלא להראות צער, כי יום טוב הוא לה' וחדות ה' היא מעוזכם. והוא מבואר בירושלמי (ר"ה פ"א ה"ג) וזל"ק, אי זו אומה כאומה הזאת, בנוהג שבעולם אדם יודע שיש לו דין 'לובש שחורים ומתעטף שחורים' ומגדל זקנו שאינו יודע היאך דינו יוצא, אבל ישראל אינן כן אלא 'לובשים לבנים ומתעטפין לבנים' ומגלחין זקנם ואוכלין ושותין ושמחים יודעין שהקב"ה עושה להן ניסים. ע"כ.

וגמרא זו אינה רק תיאור המלצה והנהגה, אלא הלכה פסוקה היא והביאה הטור וש"ע (סי' תקפא). ולימדונו חז"ל הקדושים כי בגדי הלבן מלבד שהם 'סימן מובהק' לימי שמחה וחג,

בגדי הלבן

זמן זמנים טובא שנפשי מקשקשת בקרבי להתעורר לכבודה של שבת, שאזכה להתחבר בחדותה ושמחתה, כדרכם של חז"ל שחקקו באש לבנה לפעול לכבודה של השבת 'לובשים לבנים ועוטפים לבנים' וגראים כמלאכי שרת, ומה נהדר דמותו בקודש של רבי יהודה בר אלעאי זיע"א, העוטף לבנים ומצפה לבואה של המלכה, שכך הוא הנכון לקבל השבת בחשק וקדושה. ואלה הם מעט מאבני היסוד הנחצבים מדברי הנביא 'שלא יהיה מלבושך בשבת כמלבושך בחול'. וכל כך הזהירו חז"ל על מלבוש האדם ביום השבת, ותיקנו בו תקנות וגידרו בו גדרים שראו בזה עיקר גדול לכבודה של השבת.

ועין רואה שבדורות האחרונים השתנו המנהגים עד בלי היכר למנהג אבותינו וחז"ל, ומלבושינו ביום השבת 'לבושי שחורים' בדרך הלבוש בימי החול ללא שינוי, ואין הרגש והתעוררות המעשים למשוך הלב בנועם השבת כמאמר חז"ל הקדושים, ונפשי בשאלתי למה זה נגרע. ומה מאוד התעוררתי לזה שוב בעת האחרונה, בראותי תיעוד מעשה הצדיקים ומעט תמונות למזכרת מחכמים וצדיקים ובני עדתם אשר לא מזמן קדמון, אלא כלפני שני דורות, שהיו רובם ככולם מתקשטים בבגדי הלבן לכבוד השבת, ממש כפשט דברי חז"ל והבנתי שאין שינוי המנהג בזה מנהג וותיקן כלל אלא התחדש בעת האחרונה.

ועד עתה שמעתי שהוא רק 'מנהג המקובלים' וחסידיו עליין, והרחיקו הדבר מאוד מדרך הפשט, וכלימוד קל התברר לי שאינו כן, שהרי דברי חז"ל מבוארים כפשט רמז דרש וסוד על מעלתן של בגדי הלבן, ונכנסו בזה בגדרי 'מצוה' ממש.

והם מלומר שלא היה הדבר כפי ההודמן, אלא בדווקא ובדקדוק וסימן מובהק ביותר, ועל כן חייבו רבותינו לעשות 'סימן היכר' מובהק זה במוותו של הפורש מדרכי ציבור, שיש להראות שמחה וחגיגות עד שאמרו חכמים (שמחות פ"ב ה"ח) וז"ל, לובשים לבנים ומתעטפין לבנים ואוכלין ושותין ושמחין שאבדו שונאיו של מקום. ע"ש.

זקן לבוש לבנים ומתכסה בלבנים

וגם מהשמים מרמזין להם לישראל כן בסודם של דברים, ראה בתוספתא סוטה (פ"ג ה"ח) וז"ל, שנה שמת בה שמעון הצדיק אמר להם בשנה זו אני מת, אמרו לו מניין אתה יודע, אמר להם כל ימות הכפורים היה זקן אחד 'לובש לבנים ומתכסה לבנים' נכנס עמי ויוצא עמי שנה זו נכנס עמי ולא יצא, לאחר הרגל חלה שבעת ימים ומת. עכ"ל. הרי לפניך שמהשמים מרמזים בבגדי הלבן חיים ושלוש ברכה ושמחה, וכל מנהגיהם של חז"ל עד למעלה בקודש, ומן המזבח ולמעלה לא בודקין.

ואם לא די בכך ראה דברי הירושלמי (יומא פ"ה ה"ב) על מעשה זה ביאור מרטיט לב וזל"ק, ארבעים שנה שימש שמעון הצדיק וכו' אמר להן כל שנה ושנה שהייתי נכנס לבית קודש הקדשים היה 'זקן אחד' לבוש לבנים ועטוף לבנים נכנס עמי וכו' בעון קומי ר' אבהו והא כתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד בכאו לכפר בקדש עד צאתו, אפי' אותן שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם לא יהיו באהל מועד. אמר לון מה אמר לי דהוה בר נש, אני אומר 'הקדוש ברוך הוא היה'. עכ"ל. והוא מבהיל שאומר רבי אבהו שאותו זקן אינו אלא התגלות השכינה, והייתה נדמית לשמעון הצדיק בזקן 'לבוש לבנים ועטוף לבנים' הנכנס עימו. הרי שהיא הוראת הבורא יתעלה בעצמו שכך יש

הלבוש המביא עמו שמחה בה' והתעלות רוחנית זה לעצמו מוליד השגחת ה' ומשיכת חסד ורחמים, ובוזה הקב"ה עושה להם ניסים.

וראה והבן שהגדרת הלבושים הייתה עקבית וברורה בחז"ל, כדאיתא בסוף מסכת מידות (פ"ה מ"ד) וזל"ק, סנהדרי גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהונה, ובהן שנמצא בו פסול 'לובש שחורים ומתעטף שחורים' ויוצא והולך לו, ושלא נמצא בו פסול 'לובש לבנים ומתעטף לבנים' נכנס ומשמש עם אחיו הכהנים 'יום טוב היו עושים' שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן הכהן. ע"כ.

והדברים פשוטים וברורים גם בגמרא שבת (קיד ע"א) דאמר להו רבי ינאי לבניו, בני אל תקברוני לא בכלים לבנים ולא בכלים שחורים, לבנים שמא לא אזכה ואהיה 'כחתן' בין 'אבלים', שחורים שמא אזכה ואהיה כאבל בין חתנים. ע"כ. והנך רואה שלובש שחורים ועטף שחורים הוא סימן אבלות מובהק אין שני לו, ולעומתו בגדי הלבן לחתן וכלה.

וכ"ה בילקוט איכה (פ"א רמז תתרכב), אמרו לו 'אבל' לובש שחורים אף אני לובש שחורים 'ושמים אלביש קדרות'. ע"ש. ועוד הוא מבואר בגמרא (ב"ק נט ע"ב), אליעזר זעירא הוה סיים מסאני אובמי (פרש"י מנהג אבלים). א"ל מאי שנא הני מסאני, א"ל דקא מתאבלנא אירושלים. ע"כ. [וידוע הוא, שבשבת אין אבלות בפרהסיא גם לא על ירושלים, שאין תיקון חצות ולא ישיבה על הארץ ולא לבישת שק וכדו', ובדאי לא לבישת שחורים].

ומאחר והוא דבר פשוט שאבל עטוף שחורים, על כן גם עשו בו רמז אבלות לכהן הנמצא פסול לעבודה במקדש, והיפך ממנו החתן הלבוש לבנים ומתאים הוא למקבל שבת שיוצא כחתן לקראת כלה, והוא היה מנהג פשוט בימיהם.

בשער"ת (סק"ד), וגם במגן גיבורים (אל"ה סק"י) ועוד רבים [והארכתי בכל זה בספח"ק כנף איש].

וראה כמה דקדק על טלית שגם חוטי תפירה בלבן, והגם שיש נוהגים בפסים צבעוניים סוף סוף דברי הכול עיקר הבגד רובו ככולו לבן, וכך מנהג כל ישראל פשוט. וזו עקת היא השאלה מדוע תפסו 'רמז' קל בטלית שתהיה לבנה, ואילו בגדי לבן 'המפורשים' זנחו. ובגדי לבן עיקר שבגדיו לבנים ועטיפתו בלבן וטליתו לבנה, והכול הולך למקום אחד.

ומאחר וכך הוא המשל בהנהגת הבורא, הרי שהלבוש לבן כיום השבת הוא בכלל מצות 'והלכת בדרכיו' של הבורא, וכ"כ בהדיא במחצית השקל (סי' טסק"ו) בעוטף בטלית לבנה, והדברים מעוררים ומלהיבים בחשק קדושת השבת, שבלבושי האדם מתרומם ומתקדש הוא. ואם יש לך ספק מה רצונו יתברך והשבות אל לבבך, ששורש לכל זה בפרשת 'בגדי כהונה' שם גילה הבורא יתעלה רצונו וחפצו בבאים לשרת לפניו, והם בבגדי לבן נקיים שלמים ארוכים וסגורים, ובודאי שמוזה גם נמשך בחכמים וכך היא 'דעת תורה' כפשוטו.

רבי יהודה בר אלעאי וחכמים

ומפורסמת הנהגת החסיד (שבת כה"ע"ב) דגרסינן, כך היה מנהגו של רבי יהודה בר אלעאי, ערב שבת מביאים לו עריבה מלאה חמין ורוחץ פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין ודומה למלאך ה' צבאות. והיו תלמידיו מחבין ממנו כנפי כסותן, אמר להן בני לא כך שניתי לכם סדין בציצית בית שמאי פוטרין וב"ה מחייבין והלכה כדברי ב"ה. ואינהו סברי, גזירה משום כסות לילה. ע"כ.

וברור מהסוגיה שמלבד שהיה עטוף בטלית לבנה כנ"ל, היה לבוש בסדינים שהם 'פשתן'

ללבוש בלבן, ושבת ויום כיפורים אחד הוא, ששבת שבתון מקרי.

וכבר חזינו שלמדו כך הפוסקים בספריהם בהדיא, שהרי בדומה לזה ממש חזינו בגמרא ראש השנה (יז ע"ב) וזל"ק, ויעבר ה' על פניו ויקרא, אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד 'שנתעטף' הקדוש ברוך הוא בשליח צבור והראה לו למשה סדר תפלה אמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם. ע"כ. ועל התעטפות זו בטלית למדו הפוסקים שטלית צריכה להיות בצבע 'לבן' דווקא וכבר דיברו בזה בארוכה בסוד הטלית הלבנה דווקא, וכמבואר בעטרת זקנים (סי' טסק"ט) שכתב וז"ל, והטעם שהציצית צריכין שיהיו לבנים, לפי שאמרו חז"ל (ראש השנה יז, ב) מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא בשליח צבור והיינו בטלית של ציצית. ומצינו אצלו יתברך, כתיב (דניאל ז, ט) 'לבושה כתלג חיור', אם כן גם ציצית יהיו לבנים. כן נראה לי. ע"כ.

וכן הוא בים של שלמה (יבמות פ"א אות ג) שכתב וז"ל, נ"ל ראייה מסוף פרק שואל (שם קנ"ג ע"א) דדרשינן, בכל עת יהיו בגדי לבנים (קהלת ח, ט) אילו ציצית, אלמא דבגדי לבן בעינן, וכה"ג מדרש מר' יוחנן (ר"ה י"ז ע"ב) נתעטף הקדוש ברוך הוא כש"צ והראה למשה וכו' עשה לפני כסדר הזה, והזכירו לפני י"ג מדות 'ובלי ספק שלא הראה לו אלא בלבוש חיור', שנא' (דניאל ז, ט) לבושה כתלג חיור לרמוז מדת הרחמים. וכן אנו נוהגין, ואין לשנות המנהג וכו' ומשום הכי אני נוהג בעצמי, שלא לעשות שום תפירה בטלית אלא בחוטים לבנים, ואף העטרה שעושים בני אשכנזים על הטליתים למעלה למצוה, אין לעשות אלא מדבר לבן, משום האי טעמא, וק"ו הכנפות. ע"ש. וצינו לדבריו גם

ליע"ף בגדי הלבן כח

רבי יהודה בר אלעאי וחכמים

עשו חכמינו¹ וסיפורי צדיקים² בעלמא לספר שבחם, אלא נפסקו להלכה פסוקה כזה ראה וקדש, וכמבואר ברמב"ם (שבת פ"ל הל"ב) וזל"ק, איזהו כבוד זה שאמרו חכמים 'שמצוה על אדם' לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת 'ומתעטף בציצית' ויושב בכבוד ראש מיחל להקבלת פני השבת. ע"ש. וכן הוא בראשונים רבים ובשו"ע (סי' רסב ס"ב). ונמצא שהיא מצוה על כל בית ישראל לעשות כמעשה התנא קדישא, ומעתה זו היא הגדרת 'כבוד השבת'. וכאמור בגדיו בגדי לבן והם הנקראים 'נאים', וטליתו לבנה היא, ותוארו כזה הוא מראה מלאך ה'. וכזה ראו וכן תעשו.

והכן שהכול כפתור ופרח, שרבי יהודה היודע דעת קונו שכך נגלה ה' יתברך ביד עבדיו 'ולבושיה כתלג חיור', והוא יתברך בזקן המתעטף בטלית לבנה בשעה הצריכה לרחמים, והוא יתברך הנדמה לזקן לבוש לבנים ועטוף לבנים לשמעון הצדיק ביום הכיפורים, על כן עשה מעשה רבי יהודה בעצמו שהבין שכך יש לקבל פני ה' והוא לבוש לבנים ועטוף לבנים, והוא כחתן היוצא לקראת כלה שכאמור כך לבושו של חתן לבוש לבנים, ומה נפלא הדבר שבזה גם מקיים 'והלכת בדרכיו' 'ובו תדבק' וכמבואר לעיל.

והיה הנוהג מצוי ללבוש לבן בשבת לא רק בתלמידיו של רבי יהודה, אלא גם בשאר החכמים וישראל. ואות ומופת לזה, ראה שנכתבו בזה דינים הלכתיים בהתייחסות פשוטה לבגדי הלבן דווקא, ובגדי הלבן היו 'סתם' בגדי שבת. לדוגמא ראה הלכות 'קיפול כלים' בשבת (שבת קיג ע"א) דגרסינן, אמרי דבי רבי ינאי לא שנו אלא באדם אחד וכו' לא אמרן אלא בחדשים אבל בישנים לא, וחדשים נמי לא אמרן אלא 'בלבנים' אבל בצבועים לא וכו'.

כמבואר שתלמידיו חששו 'לבסות לילה' שעלולים לעבור על כלאיים אם יטילו בבגדי 'הפשתן' חוטי צמר, ופשתן כידוע לבן הוא. וכבר חזינו כן בפ"י רש"י קידושין (עב ע"א) שצורת ת"ח שדומים 'למלאכי השרת' הכוונה לבגדי לבן שכתב וזל"ל, 'לבושים לבנים ועטופים כמלאכי השרת' וכתוב (יחזקאל ט) והאיש לבוש הבדים והכי נמי אמרינן בבמה מדליקין (שבת דף כה:). על רבי יהודה שהיה מתעטף ויושב 'בסדינים המצוייצין ודומה למלאך' כו' ובגדרים (דף כ:). נמי אמרינן מאן מלאכי השרת רבנן ואמאי קרי להו מלאכי השרת משום דמצוייצין כמלאכי השרת 'במלבושים נאים'. עכ"ל. שמבואר שבגדים נאים של ר' יהודה הדומה למלאך ה' היינו בגדי פשתן לבנים דווקא.

וציטטתי כל לשון רש"י ז"ל כי ייסד כאן חכמה שלמה, שחיבר כמה סוגיות שונות למקום אחד והסביר כי צורת חכמים כמלאכים שהם לבושים 'בגדי לבן' הוא מוכרח כי כן הוא צורת המלאך שנראה בלבן, וכך גם ביאר בהנהגתו להלכה ולמעשה של ר' יהודה בר אלעאי זיע"א שהיה 'מתעטף בסדינים המצוייצין מפשתן שהם בהכרח בגדי לבן, ועל כן חתם ואמר שסתם 'בגדים נאים' הנזכרים בחז"ל הכוונה 'לבגדים לבנים' לא שחורים ולא צבעונים. והכן היטיב. ומה מאוד תגדל התמיהה על הבוחר ביום שבת קודש להידמות דווקא לישמעאלים ולא לתלמידי חכמים, להידמות לשד של מקום הטינוף ולא למלאך המשרת לפני ה'. [וראיתי לחכם (מריה ניהוח גיל' ריג עמ' יב) שכתב בפשוט שחז"ל לבשו שחורים, ואחמ"ר שנה כזה מאוד בדברים פשוטים, ויש להשיב על הרבה מדבריו שם למעין].

וכידוע מעשיו של רבי יהודה אינם סיפור 'בכה

לו ה' ביום הכיפורים בזמן לבוש שחורים ועטוף שחורים, להראותו שגברה מידת הדין ונגזר עליו באותה שנה להיפטר מהעולם.

והרואה דברי חז"ל אלה הברורים, לא יכול לעצור עצמו מלהתפלא על מה סמכו בדורות אחרונים להפך האור לחושך, במקום ללבוש בשבת וימים טובים בגדי החמודות האהובים למעלה והנחמדים למטה הם בגדי הלבן כצורה העליונה, במקום זה לבשו בדווקא בגדים שחורים כבגדי אבלות ועוד מדקדקים ללבוש שחורים [מכנס ועל] וגם מתעטפים בשחורים [חליפה ומגבעת]. ואם סיבת הגלות גרמה לאיזה קהילות שהיו מוכרחים להעתיק לבושי הגויים או שהיה טעם עליון שהיו תחת ממשלת שרי אומות העולם, הרי שמוזה ומוזה לא טוב הוא לנו יושבי ארץ הקודש מקום השראת שכינה שנלבש שחורים ביום שמחת השכינה. איך נעשה כן שהמלכה בביתה ובניה באים אצלה כאבלים, והרי אין מי כופה עלנו בגדי אבלות ביום שמחתה. ואם הייתה בעבר הסיבה מאת ה' שכך יהיה בגלות שילבשו שחורים, לה' הפתרוניים, אך כאן בארץ חמדה יש לנו להידבק בדברי חז"ל שמהם תורה יוצאת, ונתכסה ונתעטף בבגדי חמודות לה' ביום חמדת הלבבות ביושבינו בארץ חמדתו.

בדברי הנביאים והכתובים

והקורא עד עתה עלול לטעות לומר שאין זה מוחלט אלא תלוי במנהג מקומות, ובזמן חז"ל נהגו כך ובזמננו נהגו אחרת ומה בכך. ולא היא ואין כן האמת, כי דברים אלה יסודם בקודש בכ"ד ספרי הקודש, שמבואר בלא ספק שיש בגדי אבל ובגדי שמחת חג ושבת, והאבלים בבגדיהם השחורים. וכל הכתוב בקודש חקוק לדורות עולם, וחז"ל ומנהגם בקודש באו כהמשך ישיר מהמבואר בכתבי הקודש.

של בית רבן גמליאל לא היו מקפלין 'כלי לבן שלהן' מפני שהיה להן להחליף. ע"ש. הרי שסתם קיפול בשבת הוא בבגדי לבן, ומיוחדים היו בית רבן גמליאל בעשירותם שהיה להם גם להחליף 'כלי לבן שלהם' מה שאין כן רוב העולם, שהיו להם כלי לבן אבל לא גם להחליף.

ועל כלי לבן אלה דנו חכמים לדורותיהם והיה לסימן ושם דבר, דאמר רבן שמעון בן גמליאל (שבת יח ע"א), נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין 'כלי לבן' לכובס נכרי שלשה ימים קודם 'לשבת'. ע"ש. והיו צריכים ג' ימים, כי קשה לכבס בגדי לבן יותר מבגדים צבעונין כמבואר בקמאי שם. אך שאר החכמים והעם לא היו מחמירים בזה להקדים ג' ימים אלא די בזה שהיו שולחים כלי לבן שלהם סמוך לשבת לכובס. ע"ש דברים ברורים שכלי לבן היו 'סתם' בגדי שבת אצל החכמים ותלמידיהם, והעם בודאי נמשך אחרי רבותיו.

תלמיד חכם או שד

ואם לא די בכך בלימוד שבח בגדי הלבן, תדע שלדעת חז"ל הלוּבש שחורים ומתעטף שחורים, חוץ ממראה האבלות והדאגה שבו, חז"ל ראו בזה גנאי וגנות 'רוחנית' שנדמה לשדים ומלאכי חבלה ומעורר קטרוג. וכדאיאתא בגמרא קידושין (עב ע"א) א"ל רבי ללוי הראני 'ישמעאלים', דומין 'לשעירים' של בית הכסא'. הראני תלמידי חכמים שבבבל, דומים למלאכי השרת. ע"כ. ופי' רש"י, לשעירים – 'מלובשים שחורים ודומים לשדים'. ע"כ. והבן, כמה דיברו בגנותם של ישמעאלים ולבושם שהוא גנאי גדול להיות עטוף שחורים, עד שדימו אותם 'לשדים' של בית הכסא'.

וביו"ב בגמ' יומא (שם) בשמעון הצדיק שנדמה

מת, אמרו לו מניין אתה יודע, אמר להם בכל יום הכפורים היה מזדמן לי זקן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים נכנס עמי ויצא עמי, והיום נזדמן לי זקן אחד לבוש שחורים ועטוף שחורים נכנס עמי ולא יצא עמי. עכ"ל. שמבואר בתלמוד שנדמה לו לבוש שחורים ממש, ולדברי רבי אבהו בירושלמי הזקן הוא רמז לה' יתברך שהוא היה הזקן לבוש השחורים כסימן לשעת דין ואבלות על שמעון הצדיק. וראה שלבשת השחורים סימן מוות ואבלות גם בעליונים.

עוד הסכת אוונך לדרשת חז"ל (שבת קנג ע"א) עה"פ 'בכל עת יהיו בגדי לבנים', אמר רבן יוחנן בן זכאי משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן, פיקחין שבהן קישטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך וכו' בפתאום ביקש המלך את עבדיו פיקחין שבהן נכנסו לפניו כשהן מקושטין. ע"ש. והבן, שאם על מלך 'שלא הודיע' עת מסיבתו ולא קבע להם זמן הזהיר בכל עת יהיו 'בגדי לבנים', הרי על שבת ויו"ט הודיע וידוע וקבע זמן הקדושה, איך לא נקשט עצמנו בבגדים לבנים, ועוד נוסף ללבוש 'בגדי האבל', וכי כבוד השבת בזה, הירצה לפני ה'.

והנצמד לדברי חז"ל הנאמנים, יבין כי באומרים לבנים הוא בדווקא, לבן ולא שחור לבן ולא צבעוני, לבן ולא צבע אחר. שכידוע לשונם ושפתם עשירה, ובמקום שרצו לומר צבעונים אמרו בהדיא, ולדוגמא במסכת שמחות (פ"ד ה"י) וזל"ק, חכמים אומרים צבעונים אבל לא לבנים, ורבי מאיר אומר לבנים אבל לא צבעונים. ע"ש. וכ"ה מקומות רבים, ואין להעמיס על לשון חז"ל נגמגמי לשון כמו שראיתי כמה חכמים שדחקו, שלבן לאו דווקא אלא הכוונה 'נקי' או הכוונה 'שאינו שחור' ואפשר שאר צבעים. והוא

ראה בנביא (שמואל ב פי"ד פ"ב) וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה, ויאמר אליה 'התאבלי נא' ולבשי נא 'בגדי אבל' ואל תסוכי שמן, והיית כאשה זה ימים רבים 'מתאבלת על מת'. ע"ב.

ולחיפך מזה אמר המלך שלמה (קהלת פ"ט פ"ח), בכל עת יהיו בגדיך 'לבנים' ושמן על ראשך אל יחסר. ע"ב. והנגד רואה ומבין שכך היה לעולמים, והתקדשו הנהגות אלה בתוך כתבי הקודש, שהבא בבגדים שחורים הם בגדי אבל לעומת בגדים לבנים הראויים לזמן משובח. וראה עוד בגמרא שבת (ק"ג ע"ב) שדרשו עה"פ (רות ג, א), ורחצת וסכת ושמית שמלתיך, אמר רבי אלעזר אלו בגדים של שבת. והכול אחד.

ותדע, 'בגדי אבל' הנזכרים הם בגדים שחורים בדווקא, וכמבואר בהדיא בר"ן (מו"ק טו ע"א ד"ה דכתיב) וכ"ה מפורש ברבנו יהונתן (שם על הרי"ף ז ע"ב) 'שחורים' דווקא. ומזה גופא למדו חז"ל (מו"ק שם) שיש צורך בלבוש גנאי, ולמדו מזה לאסור כיבוש באבלות שצריך להישאר בגנותו בכל שבעת הימים. וכ"ה ברור בחז"ל בילקוט איכה (פ"א רמז תתרכ) הנזכר שבגדי אבלות שחורים הם וזל"ק, אמרו לו אבל לובש שחורים אף אני לובש שחורים 'ושמים אלביש קדרות'. ע"ש. שברור שבגדי אבלות הכוונה לשחורים דווקא. [ור' למז"ר ביבי"א (ה"ג י"ד סי' כה אות ג) שלא זכר שר לשעה דברי הר"ן ור"י, ולכן דחה מסברא שאפשר שלא מדובר על בגדים שחורים דווקא. ואחר נשיקת עפר תחת רגליו, אינו כן ומפרש בקמאי ובמדרש איכה שהם שחורים דווקא.]

וראה והבן שהוא כן אצל ה' יתברך בסימן רוחני מובהק, שבמעשה בשמעון הצדיק הנזכר לעיל, יש כמה גרסאות. ראה במסכת שמחות (פ"ד ה"ג) ויומא (לט ע"ב) וזל"ק, תנו רבנן אותה שנה שמת בה שמעון הצדיק אמר להם בשנה זו הוא

בארצות הנז', ועיניו ראו ולא זר, וחק השחרות הוא מחקי הכומרים עובדי ע"ז הקדמונים. ולכן נקראו בשם כומרים מלשון שחרות כמ"ש בס' אוצר ישראל (אות כ"ף "כמר") שכתב וז"ל, ויותר נכון שהוראת "כמר" היא שחור ע"ש הבגדים השחורים שהיו כהני האליל לובשים בעת עבודתם, עכ"ל ע"ש. והיא כמו עורנו כתנור נכמרו שאמרו במדרש כמו תנור שלא הוסק כל צרכו שכותליו שחורים (איכה רבתי ה'). ע"ש.

והגם שעל בגדי אירופה שאינם מיוחדים לע"ז אין איסור, שלא דיבר אלא על צורת בגדים מסוימים. אך מכל זה למדת היטיב 'שצבע השחור' לא התייחד כלל לעבודת ה', אדרבה רחוק הוא בקצה השני ממש. שהוא סימן לכומר וישמעאלי ושד ומזיק ואבל ומצטער ודואג, והזהירו ממנו חז"ל בזה"ק שלא ללבוש כמוהו בשבת, והמנהג הבא מארצות אדום מדינות 'הנצרות' אינו כלל המנהג הקדמון של ישראל הקדושים, ובטח לא לשבת.

בזוהר הקדוש

ואם לא די בכל דברי חז"ל דלעיל, הרי חזינן יסוד גדול בחשיבות בגדי השבת "מפורש" בזוהר הקדוש, והוא בכמה מקומות אך עיקר שבכולם בלשון המחייבת על גיוני הבגד תראה בזוהר חדש (יתרו לו ע"א) וזל"ק, דעמא קדישא לית לון חולקא ואחסנתא בכוכביא ומזלי אלא בקב"ה בלחודוי, ואיצטריך לון לאחזאה חדוה' ומיכלא ומשתייא 'ולבושין חורין' או 'דגונין שפירין' וליתכא ביתא ופתורא בימא דא, דלאו הכי אינון דאחידן בכוכביא דשבתאי דאיצטריך לון לאתענאה ולאחזאה עציבו ודאגה 'ולמלבש שחורין ולבסאה שחורין' ולא למיכל בשרא וחמרא ומשחא ולא לאתענגא בעינוגין דעלמא. ע"ש.

והדברים מפורשים ומבוארים מעצמם, והוא

תמוה מאוד לתלות בחז"ל לעג לשון שכזה, וכבר מפורש בלשונם החילוק. והזכרתי הלשון במסכת שמחות דווקא ששם הזכירו גם בגדים שחוקים לעומת חדשים, ושאר אפיוני איכות ומצב הבגד וצבעו, ואיך נעשה לשון חז"ל ושפתם כשפת עילגים ח"ו, כשלהם נוי השפה ודיוק הלשון. ומה יענו המעקשים על דברי הפסוקים הנזכרים ומדרשי חז"ל, האומרים נכוחה שהוא כפשוטו לכן ולבושיה כתלג חיור. ובאמת שאין צורך להאריך בדברים פשוטים שכאלה למודה על אמת, ולמחפש אחר שכל ישר.

כומרי ע"ז

ואם לשורש הדברים בכתבי הקודש באנו, לא אוכל לשתוק מלגלות אוזנך, שלבישת 'בגדים שחורים' הייתה אכן בגד מצוי בזמן המקרא אך הוא היה לבושם של הכומרים לעבודה זרה.

שעל דברי הנביא (מלכים ב פכ"ג פ"ה) 'והשבית את הכמרים אשר נתנו מלכי יהודה'. פי' הרד"ק, הכמרים הם 'לובשים שחורים' לפיכך נקראו כמרים מענין עורנו כתנור 'נכמרו'. ע"ש. וכ"כ במצודת ציון (שם).

וראה באריכות מש"כ בכיו"ב בשו"ת מים חיים (ח"א סי' פא) על מנהג חזני הזמן החדשים ללבוש מגבעות ומעילים שחורים. שהאריך שם להראות ששורש המנהג בכמרי עכו"ם וז"ל, מלבש זה של כהני הנוצרים ומשרתי דתם הוא מיוחד להם דוקא וחק ומנהג עליהם שלא ישנו אותו מתמונתו ושחרותו, והוא מלבש עתיק יומין אצלם, וברור כי תמונתו ושחרותו נשארו בידם מאבותיהם עובדי אלילים, שהרי בארץ הסינים ובארץ הודו שעדין ע"ז ביניהם כך היא תמונת מלבש כהניה ומשרתיה, כאשר ספר לי הרב השלוחא דרבנן מצפת תובב"א הל"ה כמוה"ר שלמה אוחנא ישצ"ו, שהיה שם

עולא וחכמי פומפדיתא

אלא שיש מהחכמים שטענו, שהיו מחכמי ישראל שנהגו ללבוש שחורים בשבת והוא מנהג קדמון, ורצו להוכיח כן מראיתא בגמרא שבת (קמז ע"א) וז"ל, עולא איקלע לפומבדיתא חזא רבנן דקא מנפצי גלימייהו, אמר קמחללין רבנן שבתא. אמר להו רב יהודה נפוצי ליה באפיה, אנן לא קפדינן מידי. ע"כ. ופי' רש"י, קמחללי שבתא - וגלימי 'אוכמלי' הוו. ע"ש. וטענו שמשמע לכאורה שהיו לובשים בגדים 'שחורים' בשבת.

והנה מלבד שהוא ברור שלא כן היה המנהג הפשוט והרווח בחכמים וכנ"ל, שתיאור מראה ת"ח שבבבלי על בגדיהם הלבנים. גם על מנהג פומפדיתא אינו ברור שכך לבשו או שראו בזה שבח השבת, וכבר העירו בזה הפוסקים, עי' שערי תשובה (רסב סק"ד) שציין לירושלמי (פ"ח דפאה ה"ז) דדרש ר' חנינא צריך שיהיה לו שני עטיפות א' לחול וא' לשבת וכו' (ובכו חב"י) לקובליה' כעטיפתו בחול כך עטיפתו בשבת וכו' שהיו עניים מרודים ולא היה בידם ממון לקנות בגד שיהיה גם לשבת, וכן הוא להנך רבנן דפומבדיתא שלא היה להם רק בגדי חול, ואיה"נ מי שיש לו בגדים מיוחדים לשבת צריכים הכגדי שבת להיות לבנים, וכדחזוין בחז"ל.

וראה בשלחן הטהור (סי' רסב סק"י) שדחה בדרך נוספת ואמר, שהמסתכל על פרטי הסוגיה רואה שמדובר בנייעור הבגד 'מגשם' שעליו שחשו בזה לביכוס, ומדובר בפירוש רש"י דקאי על 'הגלימא'. ואם כן הפשטות היא שאכן לבשו בגדי לבן ככל ישראל, אלא שעטו עליהם בחורף מפני הגשם או הציעה דרך עראי את אותה גלימה 'מעיל' שהוא היה שחור, אבל לעולם היו לובשים בשבת בגדים לבנים. והוא

סיוע והכרח גדול בביאור דברי חז"ל האמורים, ראה שהזוה"ק מדקדקת בכאן הוראה המחייבת 'ואיצטריך לון' והוראת הזוהר מברעת שדברי חז"ל האמורים לעיל הם בדווקא 'לבנים' או 'גוונים יפים' ולא רק תיאור איזה מנהג. ובטח שחס מלהזכיר שלא תלה 'איסור' ללבוש לבנים, ואדרבה מדברי הזוה"ק יוצא שהעוטף שחורים ולובש שחורים הוא 'מגונה ואסור' בשבת שמראה עינוי ועצבות בשבת. והיום עולם הפוך הוא, 'שאת הלבן אסרו ואת השחור קידשו', ולמה נחזיק בדבר שיש בו סרך קלקול ולא נעשה ההגון והמתקון, ולמה גזנח מנהג אבותינו ורבנותינו ונלך אחר איזה מנהג גלות של בני אשכנז כאשר נוכיח לקמן, ובעת אנחנו באתריה דתנאים הקדושים שדיבורם ברור וציווים פשוט שבשבת לובשים בגדים לבנים דווקא. [וראה עוד בלשון הרעיא מהימנא (צו כט ע"ב) עקב (רעב ע"ב) תיקוני זוהר (תיקון כד, סט ע"ב) ושם (תיקון מח, פה ע"ב)]

ומה שראיתי שכתבו כמה חכמים, שאין ראוי ללבוש לבן אלא צדיק וחסיד (עי' רוח חיים או"ח סי' רסב) דברי הזוה"ק מנגדים לזה במפורש, שאומר בקול גדול שחל חיוב זה על כל 'עמא קדישא' 'ואיצטריך לון' לכל ישראל להיבדל מהגויים והטומאה העצבות והדאגה, וברור ופשוט שאינו מדבר רק בצדיקים. ועל אחת כמה וכמה מדברי התלמוד והפוסקים שדיברו בכל איש במצות כבוד שבת, ועל כולם נאמר עוטפים בלבנים ביום שמחה וחג. והוא פשוט בדבריהם (תענית כו ע"ב) שבתשעה באב ויום הכיפורים אפי' 'בתולות' מחוללות בכרמים בבגדי לבן. ולא יהיו בני התורה פחות מבתולות המחוללות בכרמים, ושבח הוא לנו ולחן ולכל ישראל.

בשבת, אינו שחור בדווקא זיל בתר טעמא, שעיקר הטעם הוא שיהיה 'ניכר' בבגד הכיבוס, שרש"י פי' שבאוכמי האבק מקלקל מראיתם וכן לפירוש ר"ח שניעורם מיפה אותם 'ומינכר' כיבוסם, שהכול הולך על 'הניכר'. וברור שבוזה א"צ שחור בדווקא, אלא כל כהה בכלל זה. והוא המובן הפשוט בגמרא (שם) וז"ל, המנער טליתו בשבת חייב חטאת וכו' ולא אמרן אלא 'באוכמי' אבל 'בחיוורי וסומקי' לית לן בה. ע"כ. שמבואר שהיפך מאוכמי הם חיוורי וסומקי שהם בהירים ובינוניים, שכל שאינו כהה לא ניכר בו הכיבוס ומותר.

ועל כן גם מה שכתבו כמה מהראשונים, להסביר 'אוכמי' הכוונה בגד 'שחור' הוא אינו בדווקא שחור, אלא שם כולל הוא לגוונים כהים. ויסוד לזה ראה ברמב"ם שבהלכות שבת (פ"י ה"ח) כתב, המנער טלית חדשה 'שחורה' כדי לנאותה וכו' חייב חטאת. ע"כ. ולדידיה ברור ששחור הוא לאו דווקא אלא כל כהה נקרא שחור, ומוכח כן מכמה מקומות בדבריו, ולדוגמא בהלכות ציצית (פ"ב ה"א) שכתב וז"ל, תכלת האמורה בתורה בכל מקום היא הצמר הצבוע כפתוך שבכחול וכו' צבעו באסטיס או בשחור או בשאר 'המשחירין' הרי זה פסול לציצית. ע"כ. ועוד כיו"ב על גוון הבגד עצמו שכתב (פ"ב ה"ח) וז"ל, 'היתה כולה תכלת' עושה לבן שלה משאר צבעונין 'חוץ מן השחור' מפני שהוא 'נראה כתכלת'. ע"כ. ועוד יותר מזה כתב (הל' שחיטה פ"ז ה"ט) וז"ל, ארבע מראות מותרות יש בה ואלו הן, שחורה ככחול וכו'. ע"ש. שברור ששחור כולל בתוכו כל הגוונים הכהים, גם כחול כהה.

ולענ"ד ביאור זה מוכרח בטעמו של דבר, כי בשחור ניכר הוא, והוא אמת לאמיתה להסביר פשט ברור בדברי עולא בשני המקומות,

מדיוק בלשון גלימא דנקט רש"י. וראה גם בתורת שבת (סק"ג) שדחה הלימוד מחכמי פומפדיתא.

ואילולי דמסתפינא אמינא שהחכמים שביארו בחכמי פומפדיתא שלבשו 'שחורים' דווקא, אינו מוכרח כלל ועיקר, ולדידיה הוא ברור שגם חכמי פומפדיתא [שנער בהם 'עולא' כנז'] לא לבשו בגדים 'שחורים' ממש, אלא גוון 'כהה' אך 'לא שחור' ממש. ולשון 'אוכמא' שפי' רש"י מוכיחה שאינו גוון שחור בדווקא, שכידוע גם גוונים כהים נקראים אוכמא. ועוד לי ראייה לדברי שלא לבשו שחורים ממש, והיא סייעתא בגמרא נידה (יט ע"א) דגרסינן וז"ל, עולא אקלע לפומבדיתא, חזייה לההוא 'טייעא' דלבוש לבושא 'אוכמא', אמר להו 'שחור' דתנן - כי האי. ע"כ. ומבואר שאותו חכם 'עולא' הגיע לאותם חכמים 'כפומפדיתא' ורצה ללמדם מהו גוון 'שחור', ואם כדברי האחרונים הנ"ל שבגדי הת"ח בפומפדיתא היו 'שחורים' גם בשבת, מה היה צריך עולא ללמוד מבגדי ההוא טייעא כשכולם לובשים שחור.

אלא נראה פשוט שלבשו גוון כהה 'אוכמא' אך לא שחור. ולענין מראות דמים הטמאים, שצריך גוון 'שחור' בדווקא ולא היה מצוי בניהם גוון זה אפי' אצל 'הגויים בני המקום', היה צריך להראות להם מבגדי 'הטייעא' שהודמן לשם, כי זה ברור 'ששחור ממש' לא היה מצוי אצלם, ובגדיהם היו אפורים או גוונים אחרים כהים ככחול עמוק וכדומה, אך לא שחורים. וזה מתאים כפתור ופרח ומדוקדק היטיב לפי רש"י בגמרא בקידושין (שם) שישמעאלים נראים 'כשדים של בית הכסא', ופי' רש"י בדקדוק הלשון שהם לבושים 'שחורים' דווקא, ולא רק אוכמי. ודו"ק.

והוא פשוט שניעור בגד משום כיבוס האמור

ינדעון מלין דרזי דחכמתא על מה קאים עלמא, וסמכוי על מה קא מתרגשן בד ישתכח בדוחקא, ינדעון שבחא דרב ייבא סבא כד אשתכח בינייהו ולא הוו ידעי שבחיה, והשתא אזלין בתר מלי דחכמתא ולית מאן דקאים עלה ולית מאן דקרי, ועם כל דא אית בינייהו פקחין בעבורא דשתא ובקביעותא דירחי, אף על גב דלא אתייהיב להו ולא אתמסר בידיהו. ע"כ. [ובתחילה חשבתי לדחוק ולומר שלא כינה שם על החכמים, אלא לפשוטי העם שבבבל. אך המדקדק יראה שזה דוחק, שהרי עיקר תלונתו שלא ידעי 'רזי דחכמתא' ולא הכירו 'בשבחא דרב ייבא' שהיה ארי במסתרים ולא למדו ממנו סודם של דברים אלא רק עסקו בפשט. ותלונות אלה לכאורה לא שייכות על עמי ארצות שגם פשט לא יודעים, אלא ללומדי התורה. ובפרט שאומר שיש בניהם פיקחים שיודעים אפי' בעיבור שנה וקביעא דירחי וחולכים אחר החוכמה, וזה נראה ברור דקאי על חכמים, וכ"מ מעיקר דיבורו שם על הוצאת ס"ת לבית העלמין בתענית, ולא סביר שלא היה בהסכמת החכמים שם. וצ"ע.]

ועל כן גם אם יתעקש המתעקש שבפומפדיתא לבשו שחורים, אין זה מנהג ברור ובטח שלא מחייב, ובודאי שלא משובח שגנהיג אותו בלכתחילה לכל ישראל. וכל שכן שלא נזעק כנגד הרוצה לקיים מנהג חז"ל הפשוט ללבוש לבנים, ששורשו בנדרמה כזקן עטוף לבנים. ומאחר והזהיר עליו הזהו"ק במפורש, והוא סתירה למי שגנהג כן שכנראה לא ידע סוד הדבר שגילה הזהו"ק, וכמו שזעק כנגד חכמי בבל בעוד כמה דינים. [נפשוט הוא שיש להעדיף לדחוק מנהגם של 'חכמי פומפדיתא' בתירוצים הנ"ל, שלא נעשה אותם זרים ומשונים מכל חכמי בבל וא"י תנאים ואמוראים, עושים מעשה זר ומוזר ללבוש בשבת קודש כאבלים וכישמעאלים, ולא יודעים בסוד הדבר, אפשי פלוגתא לא מפשנינן. ומאחר וראינו שהוא הסבר ברור בדבריהם, שלא לבשו שחור אלא כהה הוא מושב בלא דוחק כלל. ודו"ק.]

ומדוקדק היטיב ברש"י שבגמרא שבת כתב 'אוכמי' דוקא ולא שחור. ועל כן לענ"ד, שטענת החכמים שכביכול מצאו 'ראיה' שניתן ללבוש 'שחורים' בשבת אינה מוכרחת כלל, ומאחר והיא 'ראיה' יחידה שמצאו נגד פשט 'כלי' לשונות חז"ל והזהו"ק שאסור ללבוש שחור בשבת, אין בכח ראיה זו שלוקה בחסר ואינה מוכרחת, ועל כן יש לחזור לפשוט שאין ללבוש שחורים.

וזאת אומר עוד, שגם אם נדחוק שהיו מקומות בבבל שלבשו שחור ממש, הרי רוב החכמים בודאי לא היו לובשים כן, שהרי הלובשם נדמה 'לישמעאלי' לעומת תלמידי חכמים 'שבבכל' שרובם לבשו לבנים בכל ימי השבוע, וכל שכן בשבת. ומלבד רוב חכמי בבל, הרי גם חכמי ארץ ישראל כולם לבשו לבן או בהיר ואפי' בתולות מחוללות בכרמים 'בכלי לבן' בט"ו באב ויו"ב (תענית כו ע"ב), וכדוגמתן חתן וכלה, והם הנקראים בכל מקום 'כלי לבן' לכבוד שבת (שבת יח ע"א). ע"ש.

וכבר ידעת שהזהיר הקדוש בכמה מקומות התלונן על כמה מחכמי בבל, שלא יודעים בסוד הדברים ועל כן היו פועלים שלא כפי המכוון באמת. ולדוג' בתקיעות שופר (פנחס רלא ע"ב) וזל"ק, לא ידעי הני בבלאי רזא דיכבא ויללותא ולא ידעי דתרווייהו אצטריכו וכו' חכימין דדיירין 'באורא דארעא קדישא' אינון ידעי וכו' מאן עמא כישראל דידעין רזין עלאין דמאריהון למיעל קמיה ולא תקשרא ביה. ע"ש. והוא פשוט שמתלונן על המובא בגמ' (ר"ה לד ע"א), וכ"כ מו"ר בחזו"ע (ימים נוראים עמ' קלו).

וכיו"ב עוד בזהו"ק (שם רנט ע"א) ואינון מים לא הוו ידעי בבלאי, אמאי רשימין הכא. ע"ש. וביתר חריפות הוא בזהו"ק (בראשית רבה ע"א) וז"ל, אמר רבי שמעון אי הני בבלאי טפשאי,

אלא ברור שהיא מצוה רבה כנזכר בחז"ל, והזהיר עליו בזה"ק, ועל כן ברור דקפדי בשמיא.

ותכף נזכרתי שכעין זה סיפר רבנו האר"י ז"ל 'דקפדי משמיא' על המסיח דעתו בתפילין כמבואר בספר פרי עין חיים (פ"י) וז"ל, ומורי זלה"ה היה מזהיר בענין זה מאוד מאוד, כי ענין היסח הדעת גורם לסלק מוחין העליונים ואין לך פגם גדול יותר מזה, וכבר ידעת בכל עת שמעלין נשמת האדם למעלה ממדרגתה, 'מענישין אותו על עבירות קלות כפי ערך עליות המדרגה ההיא'. ופעם אחת ראה מורי זלה"ה נשמת צדיק חכם גדול, שהיו דנין אותו כשהיו רוצין להעלותו למדרגה העליונה גדולה והיו מענישין אותו על שפעם א' היה מכיון בקדושת ובא לציון באומרו לא נגע לריק ולא נלד לבהלה ואז ע"י אותו כוונה שכח והסיח דעתו מן התפילין, וע"כ צריך להיזהר מאד מאד. ע"כ.

ודבריו אלה צוטטו בדברי האחרונים בהלכות תפילין לרוב, שאין כמעט מי מהפוסקים שלא הזכירם. ואעפ"י שאין הם פשט ההלכה כמפורש בראשונים ובית יוסף שלא נקרא היסח דעת אלא 'שחוק וקלות ראש', וגם לא מבואר הוא באר"י שהוא איסור אלא דקדוקי צדיקים ולא עונש על איסור, והרואה דבריו בפנים יראה שבכלל דיבר על 'כוונות' התפילין שיזכור בכל עת. והארכת בזה בספה"ק פארך חבוש. רק הוא לפלא שלא השווה החכמים מידותם, את אזהרתו החמורה בלשון חריפה של רבנו בבגדי לבן רבים שלא הזכירו כלל. ויש שהזכירו אך מאחר ורגילים בלבושים שחורים נדחקו מאוד לתרץ תירוצים שקשה לשומעם, ובטח שלא לקבלם כאמת, ונראה שלא נאמרו אלא כמליצה בעלמא.

ראיתי לאומרים, מה בכך 'שילבישו אותו

בדברי רבנו האר"י ז"ל

ואם בסודם של דברים נבוא, נראה בדברי רבנו האר"י ז"ל שהוא הכרח גמור וסוד נפלא המעורר חשק לקדושה, ובצידי אזהרה חמורה בלשון זהורית שהלובש שחורים מזיק הוא לנפשו.

וכך כתב רבנו האר"י הח"י בשעה"כ (דרוש א' דשבת) וזל"ק, דע כי אין לפחות מן ד' בגדי לבן, והם המלבוש העליון והתחתון והאזור אשר על לבושו התחתון, והחלוק אשר על בשרו. וראיתי למורי ז"ל בימי החורף היה לובש ביום השבת מפני הצינה מלבוש אחד של בגדי ארגמן תחת המלבוש הלבן העליון, ולא היה חושש רק לשיהיו לו ד' בגדי לבן, שהם לבוש העליון והתחתון ואזור והחלוק כנ"ל וכו' ומספר ד' בגדים אלו הם כנגד ד' אותיות שם הוי"ה וכו' וקבלתי ממורי ז"ל שכפי הצבע וגוון המלבושים שלובש האדם ביום שבת בעולם הזה, כן ממש יתלבש האדם בעולם הבא אחר פטירתו תמיד ביום השבת. ואמר לי כי בקבלת שבת פעם אחת נתגלה אליו נשמת חכם אחד שנפטר 'בימיו' וראהו לובש שחורים, ואמר לו לפי שבעולם הזה היה לובש שחורים ביום השבת, שלכך היו 'מענישים' אותו שם להלבישו אחר פטירתו בגדים שחורים אף ביום השבת. עכ"ל.

והנך רואה בענין שגם אם לא נצלול בעומק סודות התורה, כי באמת אין אנחנו מבינים בהם כדבעי. הרי שרק כמצוין בפשט שבסוד כבר ברור ופשוט הוא, שבגדי הלבן הם בדווקא במספר ובגוון ובצורה, שיהיו כנגד אותיות שם ה' והם מאירות וכדוגמתם ככהן בשעת עבודה. ומדקדקים בזה בשמים מאוד, שאותו חכם שנפטר בימיו של רבנו האר"י ז"ל הרי 'נענש' על זה. ואם היה דבר 'מנהג בעלמא' למה הקפידו עליו בשמים 'להענישו' בעונש חמור,

ואם עיני שכל לך עתה תבין, שלבישת שחורים בשבת הוא דבר חמור ביותר ודנים עליו בשמים בחומרה גדולה, שהרי דקדק האר"י ושאג שאותו חכם הנענש נפטר 'בימיו' של רבנו האר"י ורבנו צעיר לימים היה כידוע, וזאת אומרת שאותו חכם היה בשנותיו הראשונות של דינו בעליונים, 'והזדרזו להענישו' על שלבש שחורים בשבת, הרי מבואר שאין זה 'איסור קל' או איזה 'דקדוק' שמדקדקים עליו, אלה עונש חמור שמגיע בתחילת משפטו של אדם.

וגם דקדק היטיב רבנו באומרו, שלא רק שמענישים אותו במלבושים שחורים בכל שבת, אלא עונשו שיהיה לובש שחורים 'בכל עת וזמן' שכתב רבנו האר"י וז"ל, 'מענישים' אותו שם להלבישו אחר פטירתו בגדים שחורים 'אף' ביום השבת. עכ"ל. והכן שזה הדבר חמור ביותר, שאותו חכם מהלך בעליונים עם 'לבושים רוחניים' שחורים, שכאמור זה מראה שדים ורוחין, ונענש כן בכל ימות השבוע וגם בשבת. וגיהנום שובת בשבת, ועונשו של הלוֹבֵשׁ שחורים אין לו מנוחה גם בשבת.

ומה מאוד יש להתפלא על דורות אחרונים, שעל מצות תפילין מדאורייתא בכל רגע ח' מצוות עשה, פלפלו חכמים רבים לחוש להיסח דעת בגלל דברי רבנו האר"י והעדיפו להתבטל מהמצוה היקרה אות מלך עליהם 'מחשש' להיסח דעת לפי מה שפירשו בדברי האר"י הח". ואילו בבגדי שבת שמנהג חז"ל ברור ללבוש לבנים וסודו בעליונים ורבנו האר"י ז"ל גם גילה שעונשו חמור בהרבה מעונש היסח דעת. בזה רוב החכמים לא הזדעקו לשנות מנהג לובשי השחורים בשבת ובמקום זה חיפשו טענות ומענות, ויהי לפלא בעיני.

ובפרט יש לשאול כן על האומרים שיש בלבישת בגדי לבן חשש 'ויהרא', שהרי כל

שחורים' בשבת בעולם הנשמות, הרי כולם יהיו לבושי שחורים שכך הוא מנהג חכמי הדור. ואחר המחילה רבתי אני הצעיר משתומם, איך עשו דברי רבנו האר"י בתיקוני הנפשות כאילו זו תחפושת ולבוש חיצוני, שהרי ברור הוא שמדבר על 'חלוקת דרבנן' לבוש רוחני של הנפש, ואלה עניינים רוחניים גבוהים ויקרים מאוד כידוע לכל מי שרק נגע בכתבי הקודש. ובאלה הלבושים נקבע גודל השגת הנפש להרגיש באור ה' וכל התענוגים הרוחניים לנפש, והלבשתה בשחורים אינו 'סגנון אופנה' אלא משל לסבר אוזן לעונש הקשה שהנפש חסומה ואטומה מלקבל כל הארות רוחניות, וכמשל הנביא 'בבגדים הצואים', וכלל לא מדובר על לבוש בעלמא כאילו צער הנפש על סגנון אופנתי ירוד. ומאחר והם דברים פשוטים ביותר, בודאי אין לתלות בחכמים שאמרו דבר זה 'כידעיה ברוחני' אלא כמליצה בלבד, ועל כן גם אין במליצות כדי לתת מענה אמיתי לחושש לדברי רבנו האר"י.

והכן שרבנו האר"י ז"ל גילה בדקדוק לשונו שעל לבישת שחורים בשבת מקפידים בשמים 'ביותר' ונחשב להרבה יותר מאיסור קל, שכן גילה בפרי עץ חיים (שם) כללים בעונשי בי"ד של מעלה וז"ל, בכל עת שמעלין נשמת האדם למעלה ממדרגתה, מענשין אותו על עבירות קלות כפי ערך עליות המדרגה ההיא. ע"כ. ומבואר שגם אחרי זמן רב מפטירת האדם ידקדקו אותו גם על 'איסורים קלים' כשירצו להעלות אותו, ולכן אותו צדיק שהסיח דעתו מהתפילין דקדקו אותו אחר זמן רב מפטירתו קודם שרצו להעלותו לבחינה עליונה יותר. וזה כבר מבואר בדברי רבנו האר"י שיש לקיים אזכרה לנפטר גם אחרי שנים רבות, שבכל יום אזכרה נידון ועולה כפי מעשיו.

לבן ועוטפים לבן, והוא מפורש בזהר הקדוש שהוא דין לכל בני ישראל, והוא דבר פשוט במנהג העולם שבגדי לבן הם בגדי שמחה ואילו שחורים אבלות, והמתירים ללבוש בגדי שחורים לא רק שאין להם אות ומופת בחז"ל להתיר אלא סברא בלבד, וחזינן סאה מלאה קושיות על מנהגם זה. ואם כן, הרי שלא שייך כלל לטעון 'לא בשמים היא' שהרי גם כאן בארץ יש דעת נוטה ברורה לבגדי לבן דווקא, ורק על דחיית 'סברא' של המתירים בזה די בגילוי מילתא בעלמא. ובפרט שלא כותב האר"י 'הכרעה' עפ"י השמים אלא 'עדות' שבשמים לא ניהא להו וגם מענישים על זה, ובה לא שייך טענת לא בשמים.

וגם אין לטעון ולומר, שבזמנו של רבנו האר"י 'כולם' היו בבגדי לבן ועל כן נחה עליו הקפידא, מה שאין כן בזמננו 'שכולם' בבגדים שחורים שבזה תנוח הקפידא דווקא על הלובש לבנים. זה אינו והוא בהוכחה פשוטה, שאם כל החכמים היו 'לובשים לבן' ורק אותו החכם שינה ממנהג כולם ללבוש שחורים, הרי שכבר בידו איסור להיות אבל בין חתנים כדברי ר' ינאי, וגם איסור יוהרא יטענו עליו שהרי לובש שונה משאר החכמים גדולי הדור שכולם בלבן. אלא נראה פשוט בעיני, שהיו מחכמים שלבשו 'גוונין שפירין' כמ"ש בזהר"ק ומהם שהיו 'בבגדי לבן' כנ"ל שם ובחז"ל, וזה שלבש שחורים נחה עליו הקפידא שלא עשה כלל כהוגן ונענש. ומינה תלמד לדורנו שמה שלובשים שחור שמפורש בזהר כגנותו, אין לו צד היתר להישען עליו. ולקמן נוכיח שמנהג זה אינו קדמון כלל, ובני ספרד התקלקלו בו בחיקוי אחר לבוש האשכנזים, וגם האשכנזים במקורם היו בבגדי לבן או צבעים בהירים ונאים. ורק הגלות גרמא בגזיקן בהורדת כבוד השבת [כדלקמן].

אשר לו עיניים רואה שאותה נשמה שנענשה על לבישת שחורים לא הייתה איזו נשמת בעל בית או עם הארץ, אלא 'נשמת חכם' כמפורש ברבנו האר"י. וכידוע תואר חכם בדורו של האר"י הוא גבוה בהרבה מקריאת שם בדור הזה, ששם עמדו שרפים ואופני הקודש כמרן הבית יוסף, הרמ"ק, האר"י, מהרח"ו, האלשיך הקדוש, מהר"י ביריב, מהר"י אבואב, מהר"י צינח ועוד רבים, שרק להזכיר שמותיהם צריך טבילת שחרית. ובודאי שאם רבנו האר"י מכנה אותו 'נשמת חכם', הוא אכן ידע שהוא ראוי לתואר זה להיקרא 'חכם' רק שחטא בדבר זה. ואם אותו 'חכם' לבש שחורים הרי בהכרח שהבין 'שמותר הדבר' דלא ברשע עסקינן אלא בחכם, ובטח שלא נחשוד בו שיש לו בגד שחור נאה וטוב והוא בחר ללבוש 'סחבות' שזה אפילו עם הארץ לא עושה, אלא בודאי לבש בגד שחור נאה והבין שהדבר מותר להלכה גם בלכתחילה. ועתה הינך רואה, שאף על פי שכך יצא לו להלכה הוא נענש מחומרה רבה, לא רק בכל ימי החול אלא גם בשבת, ולבושו הרוחני שחור כשד ומזיק ונדמה כאחד מרוחות הרשעים.

ואם כן, איך שייך לדרוש ולחייב 'בדורנו' להישמע 'להוראת חכם בדורנו' שאומר שהוא מותר ולא יאונה לו כל רע, כשמפורש ברבנו האר"י ז"ל שהוראה זו שאחז ממנה 'חכם בדורו' הלכה למעשה' להתיר לבישת שחורים, בשמים הענישו אותו בחומרה גדולה שזה מעשה ביזיון לשבת והוראתו טעות ובודאי שאין לעשות כן, ואם לא הועילה פסיקת אותו חכם על נפשו, איך תועיל פסיקה דומה לאיש אחר שידוע שכבר נחלקו בזה החכמים.

ואין כלל להידחק בתירוץ 'לא בשמים היא', שהרי חזינן שכך הורו חז"ל הקדושים לובשים

אשכנז, שכל מקום שדברי הקבלה לא סותרים לדברי הפשט, הלכה כדברי המקובלים. וכאן לא רק שאין סתירה אלא ממש הלכו יד ביד, ומחזקים אלה את אלה פשט וקבלה יחדיו שבגדי לבן צורך גבוה ועיקר, ושחורים סכנה.

ודברי המקובלים כאן יסודם ברור בזה"ק הנזכר, ונאמרו במפורשות ברבנו האר"י (שם). ומאחר ולא מדובר באחד מחכמי המקובלים האחרונים אלא ברבנו האר"י ז"ל בכבודו ובעצמו, ואין הלימוד באיזה דיוק לשון או הבנה שאינה מוכרחת, אלא מילים ברורות וחתומות. הרי שבכללי הפסיקה מוכרחים להישמע להוראתו שבכגון זה קיבלנו הוראותיו. ובפרט בנושא כזה שעוסק בעניינים רוחניים ולא בגדרי איסור והיתר שבכגון זה, דעתו דעת עליון מברעת ביותר. [נכבד עשו כמה מגדולי חכמי הספרדים בכללים אלה רעש גדול, וכללים שזכרתי הם היותר מוסכמים, ולפלא גדול שבדברים 'בבגדי לבן' השמיטו ולא הזכירו מאומה מכל הכללים שקבעו בעצמם, וצע"ג.] ואין צריך לומר, שלחכמים האוחזים שקבלת הוראות רבנו האר"י ז"ל מחייבת גם כשיש מחלוקת נגד הפשט, הרי ברור ופשוט שבגדי לבן לא שונים משאר הוראות האר"י, וחזוין שבגדים שחורים הם איסור ממש שמענישים עליו בחומרה ולא איזה דקדוק קל.

ואם לא היו בדור הקודם מקלקלים המנהג מעיקרא ללבוש שחורים, הרי פשיטא שלא היה חשש יוהרא כי כך הוא המנהג. וגם אחר שהתקלקל המנהג, אם היו מודיעים החכמים בשער בת רבים לחזור לאחוז מנהג אבותינו, לא היה כלל חשש יוהרא. ובעיני נראה שטענת יוהרא 'עלה תאנה' הוא בעלמא, שעין רואה שגם במקומות שאין כלל סרך יוהרא כגון בעיר שמצוי בה הרבה לובשי לבן וקהילות שלמות עושות כן שברור שאין יוהרא, אותם בני ספרד

ולמהססים אשאל עוד, מדוע על הוצאת טלית קטן רגילים רבים מבני ספרד שלא להוציא כלל לחוץ, מדוע לא נתחקה גם אחר מנהג בני אשכנז המשובח המוציאים לחוץ, שהרי מרן השו"ע (סי' ח ס"א) שקיבלנו הוראותיו שיבחר מנהגם והורה כן בלכתחילה שהוא לכל הפחות הידור מצוה. הרי תכף יענו בזה בקול מקהלה שאין זו קושיה, כי כבר הורה רבנו האר"י ז"ל (שעה"כ זע"ב) שאין להוציא הטלית קטן על בגדיו שלא נעשה 'כאותם המתייהרים'. ומאחר וכך הוא מנהג הספרדים מדורי דורות אין לשנות, וכל המשנה 'כמוציא לעז' על רבותינו והוא 'יוהרא' נגד כל חכמי ספרד לדורותיהם שנהגו לכסות ציציותיהם עפ"י דברי רבנו האר"י ז"ל [ר' שו"ת יחוה דעת (ח"ב סי' א)]. ועתה ישמעו אוזניים טענות אלה בנידון בגדי הלבן שהוא דבר פלא, שאם רבנו האר"י ז"ל הוא המגדיר מהי יוהרא ומהי 'דרך המתייהרים' מדוע לא נקשיב לו גם האידנא ללבוש בגדי לבן, שהרי אומר הוא מפורשות שיש איסור ללבוש שחורים, והלובש בגדי לבן זו הצלת נפשו ומצוה רבה ובטח לא יוהרא, ועל כן 'כל איש ישראל' צריך ללבוש לבן דווקא כמבואר בזה"ק. ובאמת כך גם היה מנהג הספרדים וחכמיהם מדורי דורות שלא היו לובשים שחורים כלל, מהם בגדי לבן ומהם צבעים נאים אחרים כדברי חז"ל והזה"ק. ואם כן לא טוב עשו לשנות המנהג ללבוש שחורים בשבת כמנהג האשכנזים, והלובש בגדים שחורים להתחקות אחר בני אשכנז זנה מנהג אבות, והוא חמור מסתם מנהג, שכאן הוא קרוב לדין וקלקול רוחני גדול כמפורש ברבנו האר"י ז"ל, וגם דעת השו"ע מחזקת לכישרת בגדים לבנים שהם הנקראים 'נאים' [כדלקמן].

באין מחלוקת הקבלה תכריע

ואמת שגם כללי הפסיקה המוסכמים לדעת רבים מהפוסקים, הן בחכמי ספרד והן בחכמי

עדיף. ע"כ. ועי' בכה"ח (סי' רסב ס"ק כו). ודו"ק.
עב"ל מרן בהליכות עולם. [ובענין רבנן
דפומפדיא, ר' שע"ת (רסב סק"ד) ובשלחן הטהור,
ובדבריו לעיל שראה זו דחוייה מכמה סיבות.]

והנה הנראה פשוט שדעתו ז"ל שיש להימנע
מללבוש בגדי לבן, שהרי האריך לצטט דברי
הפנים מאירות, אך גם נראה ברור מדבריו
שהבין שגם אין כאן איסור גמור, שהרי תקף ציין
לרב כף החיים שכותב בהדיא שלא שייך
ויהרא בעושה כן להציל נפשו לעולם הבא.
ומסיים עליו ודו"ק וזה כאומר ע"ש ותבין שאם
כוונתו לא להתגאות אלא לתועלת נפשו אין
כאן איסור ויהרא כלל, ויכול ללבוש לבן.
ומוכרחים לפרש כן, שאם דעתו הייתה לחלוק
על דברי כה"ח היה מסיים 'דלא כמ"ש
בכה"ח' או 'וליתא לדבריו' או 'יש לדחות',
כאשר הייתה באומנה עמו ולא כתב כן אלא
ודו"ק.

ולענ"ד הדברים מוכרחים גם משיטתו בגדרי
ויהרא, ראה דבריו בשו"ת יחזקאל דעת (ח"ב סי' א)
שקבע יסודות בזה וז"ל, מכיון שיש שסוברים
שעיקר מצות טלית קטן שיראה הציציות ויזכור
מצות ה' וכו' העושה כן ורוצה לצאת ידי חובת
כל הדעות, 'אין לו לחוש ליוהרא', וכמ"ש
כיו"ב בספר אמרי בינה (חלק א"ח סימן יג אות ד),
שהרוצה לנהוג להחמיר על עצמו כדעת איזה
גדולים שמחמירים, אין לו לחוש בזה ליוהרא.
וכן כתב הפתח הדביר (בסימן קמו סק"ג), שבכל
מקום שיש מחלוקת הפוסקים, הרוצה לחוש
לדעת המחמיר תבוא עליו ברכה, ואין לו לחוש
ליוהרא וכו' וכיוצא בזה כתב מרן החיד"א
בשו"ת חיים שאל (סימן א), שאף על פי שכתב
מרן השו"ע (סימן לד סעיף ג), שאין להניח תפילין
דרכינו תם אלא מי שהוחזק ומפורסם
בחסידות, בזמן הזה שנגלו דברי האר"י ז"ל

ממשיכים 'ללבוש שחורים' כי 'מרגיש להם'
שלא בנוח שמסתכלים עליו או חוששים שיעשו
לו חשבונות במוסדות הלימוד וכו' וכו' אך מה
נעשה שקבלת הוראות האר"י מחייבת, באה
טענת יוהרא שהיא נוחה לטעון אף שאינה
נכונה.

ובאמת שגם לחכמים שלא אחזו קבלת הוראות
האר"י מחייבת בכל עניין, עליהם הטענה
מפשט חז"ל והזוה"ק לכל הפחות על דרך
הראוי והנכון, אך כאמור לרוב ככל פסוקי
ספרד מוסכם שקבלנו הוראות הזוה"ק והאר"י
במקום שהפשט והקבלה מסכימים, ואם כן זה
חיוב גמור ולא הנהגה ישרה.

ולא ראיתי צורך להאריך בכל זה, שכבר נידון
בארוכה באחרונים ומצוי ביד כל איש, ובפרט
כאן שלא רק שיאן מחלוקת אלא הכול אומרים
דבר אחד ללבוש לבנים, ורק המנהג משובש
הוא.

הגרע"י זצ"ל

והנה בדעת מו"ר מרן מלכא מופת הדור,
שרבים הם החכמים בדור שנמשכו אחר דבריו
בזה, הרי מפורסמים דבריו בהליכות עולם (ח"ג
עמ' סא) שהביא דברי הרי"ח הטוב שכתב 'ויזהר
כל אדם שלא ילבש בגדים שחורים בשבת'.
וכתב להשיב עליו וז"ל, הנה המנהג ביום שכל
ת"ח לובשים בגדים שחורים תמיד, וכבר הביא
האליה רבא מהגמ' שבת דרבנן דפומפדיא
הוו לבשי גלימות שחורות בשבת. ע"ש. ועי'
בשו"ת פנים מאירות (ח"א סי' קנב) שכתב
שהמקובלים שהקפידו על מלבושים לבנים
בבת, לא דיברו אלא עפ"י המנהג שבימיהם
שלא היו לובשים שחורים, משא"כ בזמנינו
דכו"ע נהגו האידנא במלבושים שחורים אם
יבא אחד לשנות ללבוש בגדים לבנים, הו"ל
יוהרא וכו' ויש לחוש חיוהרא ושב ואל תעשה

ומאי שנא הכא. ולו יהי, שאחר זמן חזר להסתפק, גם מספק היה להקל ולכלל הפחות לא לסגור הדלת בפני החושש לנפשו.

ומלבד זה גם יש לשאול עוד, שמאחר וידוע ומפורסם שמצוי הרבה מקהילות החסידים שלובשים לבן, וכן כמה מהמקובלים 'ותלמידיהם' ואינם 'חשודים' שיהיו כולם מגדולי הדור או מהמפורסמים בחסידות. הרי שחזר הדבר להיות מצוי ושכיח שאינו יוהרה, שהרי 'לא' נוהגים בזה 'רק' המיוחדים שבעם. ובדומה לזה ממש כתב מו"ר להתיר להניח תפילין דר"ת בזמנה"ז למרות דברי השו"ע (סי' לו ס"ג) שאוסר משום יוהרה אם לא שהוא 'מוחזק ומפורסם בחסידות', וטעם ההיתר מאחר וכבר הורגלו גם יראי ה' שאינם ת"ח להניח כר"ת, אין יותר חשש יוהרה. והכא נמי הלוכש לבן האידנא לא נחשב או 'נחשד' לאחד מגדולי הדור, אלא שמשויך לזרם מסוים או שרוצה לחוש לאר"י ז"ל, ותו לא.

ומעל הכול יש לעמוד על כך, שמרן זיע"א הרי הותיר את שאלת היסוד ללא מענה, מאחר וברור בחז"ל שלכתחילה לובשים לבנים ומתעטפים לבנים וכמ"ש בירושלמי (ר"ה פ"א ה"ג) ואפילו בר"ה שהוא יום הדין, וגאסר לבישת השחורים בזה"ק, לא מוכן ההיגיון במנהג ללבוש שחורים דווקא. שאם עזבו בגדי לבן מחשש יוהרה להידמות לחז"ל ולמלאכי שרת, איזה סיבה יש להורות ללבוש שחורים, והיה הנכון להורות לבישת בגדים בהירים או גוונים יפים אחרים אבל לא שחורים.

וממה נפשך שהשארית המנהג המגומגם הזה גרם, שגם בן תורה בזמן הזה שישים 'בגד בהיר' כולם יאמרו שהוא מהמקובלים ועדיין יטענו עליו יוהרה, ואם כן לא ברור מה ההיגיון בזה שלא הורו ללבוש גוונים שאינם שחורים.

שהפליג בחיוב הנחת תפילין דרבינו תם, כל הרוצה להניחם תבוא עליו ברכה, ואין לחוש בזה משום יוהרה וכו' וראה בשאלות שבסוף ספר מעשה רב (אות יד), שכתב בזה הלשון, ואמר רבינו הגאון מהר"ח מוואלוז'ין בשם רבו הגר"א ז"ל, שבזמן הזה לא שייך יוהרה, ואדרבה נכון לפרסם. עכ"ל.

והנך רואה שיש נקודות זהות בסוגיות, שגם בלבישת בגדי לבן בשבת יש מחלוקת בפוסקים ורוצה לצאת ידי חובתו, וגם רבנו האר"י ז"ל הזהיר בזה מאוד, וגם לא שייך בזמנה"ז כלל יוהרה אלא מצוה לפרסם שמהדר הא בכבוד השבת. ואעפ"י שדן ברוצה להוציא ציצית לחוץ 'ורבותיו שלא נהגו כן' והוא חמור מצבע בגדי שבת שהמוציא ציצית לחוץ הוא כאומר לרבותיו 'אינכם מקיימים המצוה כדבעי', אעפ"כ מותר גמור הוא. אם כן על אחת כמה וכמה, בעומד לפנייהם בבגדי לבן שהוא כאומר להם 'אין אתם מתלכשים יפה כמוני' או 'לבושכם כמנהג בני אשכנז'. ומוכן מדוע לא אחז בבגדי לבן איסור יוהרה, שזה מתאים לדבריו ביחוד.

אלא שאחר זמן הודפס ספרו הבהיר חזו"ע שבת (ח"א עמ' כז) ושם נראה שמו"ר גמר בדעתו לאסור איסור משום יוהרה, שהרי כתב במסכם ואומר, שבעיר שהגדולים אין נוהגים כן הוי יוהרה אלא אם הוא מפורסם בחסידות. וציין רק לדברי הפנים מאירות והשמיט לגמרי מדברי המתיר בכה"ח. וכעת צריך עיון ליישב דבריו עם המבואר בדבריו בשו"ת יחזקאל דעת הנזכר שהעושה לצאת ממחלוקת או לשם מצוה שלמה או לקיים אוהרת רבנו האר"י ז"ל, שאין בו יוהרה ובפרט בזמנה"ז, ואת כל טענות הפנים מאירות שיש הרבה לדחות כדלקמן, הרי מו"ר בעצמו הכריע דלא כוותיה בשו"ת יחזקאל דעת,

בלבן דווקא, וכ"ה בסערות תימן (עמ' קיט). וראה לגר"ש חירארי זצ"ל בספרו אשמח בהשם (או"ח סי' לב) שהאריך בזה ובמנהג בתונים. וראה בירחון אור תורה (תפג, עמ' רכה) שכך נהגו בתונים וכך נהג אביו האיש מצליח הי"ד, והראה שאפילו בזמן האינקוויזיציה היו ישראל מוסרים נפשם על כך, כמ"ש ר' שמואל אוזידה בן דורו של האר"י ז"ל בפירושו לחם דמעה על איכה (א' סוף פסוק ז) שהיו מעלילים עליהם בפורטוגאל, אתה שמרת שבת אכלת חמין בשבת 'לבשת חלוק לבנה' בשבת. ע"ש. וראה בקובץ על יד (יג, ב עמ' רח) שכך היה מצוי כמנהג פשוט בין החכמים במצרים. וראה בנתיבות המערב (עמ' סח) שביהדות מרוקן יש שנהגו בבגדים לבנים ויש שלא הקפידו בזה, אך עכ"פ לא היה מיוחד לגדולי המקובלים אלא גם לעמך ישראל. וראה בפיתוחי חותם (ויצא פ"ז ד"ה וזהו כונת הפס') לאביר יעקב אביחצירא זיע"א שכתב, לבנה זה סדר מועד כשמו כן הוא, דשבתות וימים טובים אדם לובש לבנים. ע"ש. וראינו שכן היה המנהג בצפת בזמן הבית יוסף עוד קודם בואו של רבנו האר"י.

וגם אם לא כל המקומות שווים בלבן ויש רבים מהחכמים והמקומות שלא לבשו לבן דווקא, הרי שגם לא היה מנהג ללבוש 'שחורים' בדווקא ממש היפך דברי הוזה"ק והאר"י ז"ל. ומקומות היו שהיה הדבר תלוי ביכולת הכלכלית וכדומה, וכמו שמוכח בגמ' בירושלמי הנ"ל שבכו החכמים על שאין להם. וכיו"ב ברשב"ם ואו"ז [נדלקמן], שהכול כפי היכולת שהייתה בידם.

ואם כן אינו מוכן מדוע לנו לקיים ולחזק מנהג בני אשכנז היפך מנהג רבותינו ואבותינו, ובפרט שהוא מנהג הפוך מחו"ל, וגם באשכנז אינו מוסכם [נדלקמן], ובפרט שיש בו פחיתות ניכרת

ובפרט שלדעתו זצ"ל כבר הורה להלכה בכמה מקומות, ובפרט עי' בשו"ת יביע אומר (ח"ג יו"ד סי' כה) שהרוצה ללבוש שחורים כאות אבלות גם בזמן הזה יכול, שאין בכך חוקות הגויים אלא 'יסודתו בהררי קודש' גם בזמן הזה, וציין לתשו' הרא"ש (כלל כו ס"ט) שרשאי אדם ללבוש שחורים על חמיו שנפטר, ואפי' על אוהבו אם רוצה להצטער עליו בלבישת שחורים. ע"ש שהאריך לדחות האוסרים לבישת שחורים לשם אבלות מאחר והוא גם מנהג ישראל 'שבגדים שחורים סימן לאבלות'. ועל כן לא תעזוב נפשי לשאול, למה לא הודעק רבנו על אלו שבכלל התחילו ללבוש בגדים שחורים בשבת קודש, שהרי זה סימן אבלות מובהק אז והיום, וכל שכן שלא מוכן מדוע לאסור להחזיר את בני התורה למנהגם של חז"ל הקדושים ללבוש לבנים או לכל הפחות בחיר.

מנהג בני ספרד בבגדי שבת

ובעני קשה מן הכול היא עזיבת המסורת של חכמי ספרד, שהרי חכמי ירושלים הספרדים רבים מהם לבשו לבן כדברי רבנו האר"י ז"ל ומהם גם מחו"ר פורת יוסף, אין צריך לומר חכמי המקובלים, אלא גם רבי יוסף עדס זצ"ל שהיה מראשי הישיבה וכך גם היה מנהג אביו זצ"ל שנהגו ללבוש בגדים לבנים (אמרי יוסף עדס ח"ג שלז). גם ראש הישיבה איש על העדה רבי עזרא עטיה זצ"ל הגם שלא לבש לבן, אך הקפיד מאוד לא ללבוש שחור אלא צבע 'בהיר' בדווקא (נהג בצאן יוסף עמ' קג), וכך נהג גם חכם סלמן מוצפי זצ"ל שח"ו ללבוש שחורים ולבש גוונים בהירים עד עת זקנותו שהחליף לבגדי לבן (עולמו של צדיק).

וזה כמובן מלבד רבותינו הספרדים וקהילות הקודש בשאר ארצות גולת ספרד, ראה בצפונות יהודי תימן (עמ' פב) מנהגם הברור בזה

שחורים אינו מנהג מחייב ולא קדמון ולבישת שחור הוא 'שינו' ממנהגם של רבים מחכמי הספרדים וקהילות הספרדים, ואנחנו 'מחזירים עטרה ליושנה'. ודי בזה שאם היה מרן מעודד 'בחצי מילה' לבישת בגדי לבן ולכל הפחות בגדים בהירים, הרי שלא הייתה שום חשש ויהא בזה כי הטעם הוא לחזור למנהג המתקן ולא להידמות לחסיד ומקובל אלוקי. והרי ברור שתוך זמן קצר מאוד, היו נוהגים בזה בני תורה ובחורי ישיבה ואין שום חשש ליוהרא, כי כולם כבר יודעים שאין זה לבוש המיוחד 'למקובל' אלא לכל איש ישראל. ולכל הפחות היו מעודדים ללבוש 'בהיר', שבוה כל חכמי הספרדים בדורות קודמים נזהרו שלא ללבוש שחור, ורגיל היה מו"ר להחזיר עטרה ליושנה בכמה דינים ולא לש' ליוהרא ומאי שנא הכא.

והמורם, שעל אף שכתב בזה מו"ר בחזו"ע לאסור [ונראה חזר בו ממש"כ קודם לכן שאינו איסור ממש], התקבצו כאן כמה וכמה סיבות וטענות חזקות לקיים המצוה כהוראת חז"ל בפשט וקבלה, וגם חיפשנו טעם לאוחזים 'בשחורים' ולא מצאנו אלא סאה גדושה של קושיות, וחזינו בלשונות חז"ל שיש סרך אבלות בבגדים שחורים, וגם חשש ויהא אינו מוכן כלל לשיטתו בקודש, ולקמן נראה בזה עוד סיבות רבות שלא שייך כלל ויהא בזה האידנא.

על כן הנראה בלא ספק לילך אחר הנראה רצון שמים המתגלה ביד עבדיו חז"ל הקדושים, שהם גם המנהג הקדמון והמאומת ביד המקובלים. והמנהג שהשתנה הוא לגריעותא והיפך מנהג חכמי ספרד ויש מעוררים על כף וניכרים דברי אמת. על כן, יעזוב איש את אביו ודבק בשכינה לקשטה ולהדרה ביומה המקודש.

בכבוד השבת, ומסורת אבותינו קודש שיש בה חיזוק כבוד השבת ומה נאה היה אם גם בני התורה היו חוזרים ללבוש לבן או לכל הפחות גוון בהיר ולא יהיו נראים כאבילים.

ובאמת חזינו שיש האומרים כן בהדיא בחכמי הספרדים בדור האחרון, שיש להחזיר העטרה ליושנה ראה באור תורה (תשסח ס' יט) עדות מהגר"מ עמיאל על הנאמ"ן זצ"ל שחיזק הדבר ברבים בישיבה, והזמין לישיבה את הרב שמעון חירארי זצ"ל שהיה לבוש לבן וחיזק הנאמ"ן המנהג. וראה שם גם עדות מהראש"ל זצ"ל הגר"מ אליהו זצ"ל שדיבר בזה כמה פעמים בשיעורו בלויין, והעיד במנהגו של מרגא הכבא סאלי זיע"א ושכן הוא 'מנהג ירושלים', וששמח בחדוה רבה למראה הספר 'בגדי לבן' [ילצרי אמ"א] וחיזק מפורשות והביע משאלתו בקדש שנזכה בדור שלנו לתקן את העניין לחזור לבגדי לבן בשבת. ע"ש. וכעת נדפסו דבריו בספרו מאמר מרדכי (שבת ח"א עמ' קסח) מפורשות. וכך דעת האור לציון (ה"ב יסודות דרכי ההוראה ענף ה אות ה).

ולא תעזוב נפשי לשאול בפרט בתורתו של מו"ר זיע"א, שהוא אשר לימדנו להסתכל על מעשה הגדולים חכמי הספרדים ולחקות מעשיהם, והם הרי 'לבשו לבנים' או לכל הפחות 'בגדים בהירים', גם רבני פורת יוסף כהגר"ע עטיה זצ"ל ואצ"ל חכמי שאר עדות בני ספרד כאשר הראנו. וזה צ"ע גדול בעיני כי חשש ויהא נוצר מעצם העניין שקיבעו את מנהג גלות אשכנז, ודחקו לעזוב מנהג ספרד הוותיק, ובאופן מוזר החכמים בעצמם, שינו את המלבושים ויצרו את חשש היוהרא.

ועל כן, אם עיקר החשש אצל מו"ר היה משום ויהא מול החכמים הספרדים של אותו הדור ששינו, הרי אפשר היה בקל לטעון שהלובשים

והיא שגרמה להם לקלקול גם בצבע הבגדים ביום השבת, שכך הוא מנהג האשכנזים והוא לא מובן כלל, שאין להכחיש את הברור בכל העולם ששחור אות אבל ולבן אות שמחה וכך היה לעולמים, ואיך נקרא לחושך אור ולבגדי אבל שמחה, רק כדי ליישב מנהג 'שהתחדש' מזה כמאה שנה ויסודו בגלות. וכי כל מסורת אבותינו וחז"ל הקדושים ומעליהם בקודש עד מראה אשר הראה ה' עצמו כזקן עטוף לבנים, וכי כל זה איננו שווה יותר ממנהג זה ששחור תוארו.

וכתבתי הדברים בשפלות וכפית קומה גמורה לפני חכמינו לשם חקירת האמת וחז"ל לא מגאווה, ויודע אני שאין אני כלום ושום דבר בפני גאוני עולם ומרן מלכא בראשם, אך הם הורו וציוו עלינו לחקור ולדרוש אמת שלא תגורו מפני איש כתיב, ואת אשר ציוו אני עושה. והיה רגיל מו"ר לצטט דברי הגאון הקדוש רבי צבי הירש מזידיטשוב בספרו סור מרע ועשה טוב שכתב, ואפילו היה הרב דומה למלאך ה' צבאות, לא תאמין לשום מעשה אשר יעשה לנהוג אחריו, עד שתדקדק בעצמך בכל אשר ראית נוהג, ותהיה נושא ונותן בדבר, שמאיוזה טעם עשה הרב מה שעשה, ואמנם צריך אתה לדונו לכף זכות, ולא להרהר אחריו ח"ו, אבל לא תעשה כמעשהו, כשנראה שזהו נגד ההלכה, אלא אם כן יורה לך טעם נכון ע"פ ההלכה ויסביר לך הדבר, ויכנסו דבריו באזניך, לאחר שתחקור היטב בענין אז תאמין, וזולת זה לא תאמין, ואפילו אם יאמר לך שקיבל כן מאליהו לא תשמע לו, ואל תאמין לו, ואפילו בדבר שהוא מתקנת חכמים בלבד לא תשמע לו. ע"כ. [ועי' יביע אומר (ח"ז אר"ח סי' יט אות ד)]

ועל זה אקונן, על מנהג בני ספרד שעלו לארץ והוצרכו להתרפס בפני מנהגי אשכנז, ושלוש

מלבושי הצניעות והקדושה

ובאמת שיש לשאול שאלה יסודית וגדולה מזו, והיא בהבנת הנהגת חכמי הספרדים בדור הקודם, שהרי זקני רבותיהם היו לבושים כולם 'בבגדים המסורתיים' כמנהג אבותינו מעולם, שהם בגדי הצניעות והקדושה בחלוק ועליו מעיל עוטף בצניעות גדולה, אזור ומצנפת המסורתית שיסודותיה בבגדי כהונה למעלה בקודש. ולא העזו לצאת לחוץ 'במכנסים' שהוא כיסוי ערוה ולא בגד כבוד כלל. וא"כ מדוע ולמה תלמידיהם הבאים אחריהם שינו את בגדיהם, ועוד בגרוע הוא להידמות לבגדי אירופה הארורה שכידוע בגדיהם כולם נוסדו על שחץ וגאווה דווקא, ובני אשכנז וחכמיהם שהיו גולים בין הגויים ואנוסים תחתיהם אנוסים הם. אך אנחנו בני ספרד מי דחק בנו לעזוב בגדי אבותינו, בגדי הצניעות והקדושה.

וכבר כתב הגר"מ חאגיז זצ"ל (אלה המצות סי' תקמג) וז"ל, המלבוש הקצר הוא מלבוש מיוחד לפריצים ובעלי אגרוף, והמלבוש הארוך למלכים ולכל אנשי מדות. ע"ש. והיה שבח בגדי אבותינו בארצות ספרד לשבח ותהילה גם אצל החסידים שבאשכנז, וכ"כ בספר דברי תורה (מהדו"ק אות נח) בשם שם שלמה וז"ל, כי מה שהוא מנהג ישראל בפולין וגם 'בארצות הקדם' ארוכים שקורין קאפטא"ן או וגם החסידים במדינתנו לילך ועכ"פ בשבת בבגדים בעקיש"ע, אינו מנהג חסידות ומנהג בלבד, רק מקורו בגמ' (שבת ק"ג ע"א) ובש"ע (סי' רסג סעי' ב) שאם אין לו בגדים להשבת מיוחדים ונאים, עכ"פ ישלשל בגדיו למטה. והרי מי שבגדיו קצרים אינו יכול לשלשל. ע"ש. ואם כן מדוע עזבו מנהג קדוש ירושה מאבות, ותפסנו הצולעה והנידחה של ארצות אדום ועוד בשבת קודש שהיא מיוחדת לישראל לבדם.

וידוע הוא לכל יודעי העיתים, שבני אשכנז שינו בגדיהם בסגנונם וצבעם וגזירתם 'בגזירת המלבוש', וזו הגזירה הייתה לערך לפני כשלוש מאות שנים, שגזר הצאר ניקולאי בשנת תר"ד על היהודים לקצר ולשנות את מלבושיהם שיראו כמלבושי שאר האומות, הגזירה הייתה על רוב גלות יהדות אשכנז שהיו נכללים תחת השלטון 'רוסיה הגדולה' שכלל אז גם את המדינות והמחוזות ליטא, אוקראינה, ווהלין, פודוליה, רייסין. שגזרו גזירות קשות על היהדות כגזירת גירוש הכפרים, הקנטוניסטים, השקאלעס גזירת המלבושים ועוד. כשרדיפת היהודים ורבניהם הייתה אכזרית, בחיתוך פאות וזקן ברחובות, הכאות ורציחות, קנסות אדרים וגם מעצרים ועינויים רבים. תיאורים מזעזעים ותיעוד היסטורי ראה במאמר הרב עמרם בלוי באריכות על 'גזרת המלבושים' (היכל הבעש"ט גליון י"ב עמ' צו) שבבילת ברירה רובם החליפו בגדיהם. וראה שם שהביא 'תקנות הקהילות' שעוד חשבו להציל חלק מהבגדים המסורתיים עד שהתפשטה גזירת המלכות לגמרי משנת תרי"א. והביא שם תשובות חכמי הדור שהתחבטו הרבה בכל זה אם להקל או למסור נפש. ע"ש. וכל זה הוא בבגדיהם שהיו רגילים קודם הגזירות, שגם הם לא היו בסגנון השורשי כנזכר בתורה ובחז"ל אלא בגדים שהיהודים ייחדו לעצמם מתוך מלבושי הגויים. ע"ש בשמות הבגדים ותיאוריהם. והאריך להראות ולהסביר שינוי הבגדים בין החסידויות השונות וסגנון לבשו, כגון בחב"ד שהחליפו את הקפטה בסירטוק ואת המגבעת לקסקט. וחסיד פולין הולכים עם ספודיק ולא עם שטריימל כחלק מהפשרה והוא כובע ששימש את הקוואקים.

ואחר ראיתי כל זה עוד היה לפלא בעיני, שחיפשתי לראות מנהג אשכנז הקדמון בזמן

רעות קשות בשינוי מלבושיהם, הראשון, קלקלו מנהגם משנים קדמוניות ועזבו מסורת אבות 'להתחקות' אחר הנידחים בגזירות גויים, ויש בזה זלזול חמור בהנהגות רבותינו, עזיבת תורת אימך והתנערות ממסורת אבותינו ורבותינו המפוארת. עוד רעה קשה מזו, עזבו בגדי הצניעות והקדושה של בני ספרד, ששורשם בקודש כמנהג חז"ל ולמעלה בקודש בצורת בגדי הכהונה, בגדים ארוכים שלמים וסגורים ללא הבלטת איברים, ותחת פאר לבשו בגדי השחץ והפריצות הבאים מאירופה הארורה, שמכנס כיסוי ערוה נהפך לבגד עליון, ובגדיהם קצרים ומחויטים להראות ולהבליט גופם ואפילו מעיל עליון פתוח ושסוע. ורעה שלישית חמורה מהם, כבוד השבת הושפל, שתחת בגדי יקר בשבת וחג לובשים 'חליפה ומגבעת' כדוגמת בגדי יום חול בלא שום הבדל 'הניכר לעין', ואם לא די בכך הם גם 'בגדי שחורים' היפך הנהגת והוראת חז"ל והמקובלים.

גזירת הלבוש

ובאמת יש להתפלא על המקדשים את בגדי אשכנז השחורים, ובפרט 'בגדי הרבנות' השחורים שהייתה נהוגה באשכנז, שהרי ידוע הוא שסגנון לבוש זה אינו ממקור קדוש כלל, שאין בהם זכר לבגדי חז"ל ואבותינו שבמקדש ראשון ושני, שבטל מהם חלוק ומעיל עליון סגור ומצנפת, אלא לבושים אחרים 'ארוכים' כלבוש הגויים בארצות אדום, אלא שייחדו בגדים מסוימים שיהיו להם לסימן אך אין בהם זכר למנהג בגדי אבותינו בזמן חז"ל שבגדיהם מתוארים כבגדי בני ספרד הקדמונים. שמקורם של בגדי ארצות ערב כמעט לא השתנה מזמן חז"ל, ותוארם אחד כתיאור בגדי הכהנים שהיו משרתים את הא-ל הנעלה במקדש.

נתייסד בגרמניי"א מתקופת מנדלסון ע"י רבני "הריפורם" שקלקלו את הדת, ורצו להתחקות בזה על מנהגי הכנסיה הנוצרית כדי למצא חן בעיניהם, ומוזה נמשכו כמה קלקלות ע"ש. ומשם הגיע המנהג הזה 'לכל' ערי איירופא ולערי אפריקא, ובהיותי בעיר גיבלטא"ר יע"א, בשנת תר"ף לפ"ק, הגידו לי שהרבה צעק על זה הרה"ג כמוהר"ר משה בן נאיים זיע"א, וגם הרה"ג כמוהר"ר נסים דאגון וזה"ה שהיה רב בעיה"ק ירושלים תובכ"א לפני המלחמה העולמית, בהיותו שלוחא דרבנן פה, ספר לי שהרבה רבנים וגאונים מיחו מחאות גדולות על זה בחרמות גדולות וכו'. ואך חפשויות הדור גברה. ע"ש. ואיני בא לדון בבגדי אשכנז שכל אחר ומנהגיו, אך על שבת קודש גם להם המנהג היסודי היה בגדי לבן כאמור.

ואחר כל אלה אני הדל עומד משתאה עוד יותר על מנהג בני ספרד, שאין לך לבוש גלות יותר מאשר לבוש השחורים בשבת של בני אשכנז, ואיך נעזוב בגדי אבותינו 'לובשי הלבנים והעוטפים לבנים' לבוש חז"ל ומעליהם בקודש עד אבות הקדושים, ונתפוס בגדי הגלות שאנסה אותנו לעזוב דרך אבותינו. ומה עוד שבשבת קודש נלבש שחורים ביום שבתון הראוי ללבנים, והגם שכבר נהגו בזה דור ויותר אין בזה לבטל מנהג ישראל מאז ומעולם בעבור שסטו מן הדרך לאיזה זמן, אדרבה מצוה להחזיר העטרה ליושנה ולתקן המלבושים ולא לקלקלם עוד. ויש לנו ללמוד מוסר 'מקהילות החסידים', שאם על בגדי רבותיהם שברור שהם מבגדי הגויים ואין זכר מהם לבגדי חז"ל, לא שינו מאומה כי כך למדו איזה דורות של צדיקים, אנחנו על אחת כמה וכמה שבגדי אבותינו הם מדורי דורות עד למעלה בקודם בישראל היושבים על אדמתם ועבודת כהנים במקדש, ואיך אנחנו נעזוב ונתפוס בגדי גויים

חכמי הראשונים, ומה מאוד התפלאתי שהיה בשונה מאוד מבגדי דורות אחרונים, וגם סגנון לבושם בשבת היה שונה להפליא. ראה בדברי הדרכי משה (סי' תרי אות ה) שכתב וז"ל, נהגו ללבוש בגדי פשתן לבן נקיים כמו שנאמר (דניאל י ה) איש אחד לבוש בדים. ובהגהות מיימוניות פרק ל' דשבת (אות ב) כתב דמהר"ם היה רגיל ללבוש סרגני"ט ביום טוב כשאין לו להחליף בגדיו ביום טוב 'והוא הדין בשבת', וגם טעמא כי ביום טוב בני אדם שמחים לבן לובשים סרגני"ט שהוא בגד מתים ויזכרו יום המיתה ולא יתגאו עכ"ל. ואפשר שמזה הטעם לובשין אותו ביום הכפורים כדי שיהא לבו נכנע וחרד לפני יום הדין. ע"כ.

ומבואר שבגד המכונה סרגני"ט שהוא בגד לבן, שנהג ללבושו מהר"ם גם בשבת ויו"ט ולא רק ביוה"ב, אם לא היה לו להחליף ומן הסתם לבש בגדי לבן שלזה הוי תחליף. והוא לשבח ומשם למדו ועשו לכל הפחות ביוה"ב. וכן הוא בעדות לקט יושר (עמ' מז) על רבו תרומה"ד וז"ל, וזכרני שלובש בכל ערב שבת 'חלוק לבן' כשלובש שאר בגדים של שבת. ע"כ. ומנהג אשכנז השתנה גם הוא בדורות הבאים.

וכבר הראנו בתחילת המאמר, שנוון השחור יסודו בישמעאלים וכדוגמתם הכמרים של ע"ז, והגלות הארורה עשתה את שלה. ועוד היה קלקול גדול כאשכנז במלבושים שחורים 'לרבנים וחזנים' שרצו להתפקר הכניסו דברים אלה בתוך עם ישראל, וראה מה שמקונן בזה בשו"ת מים חיים (ח"א סי' פא ד"ה אבל מלבוש) וז"ל, אבל מלבוש זה של 'רבני וחזני הזמן', הבלתי נאמן, הוא רק התדמות והתחקות לחקות כהני דת הנוצרים ומשרתיה בכתי תפלתם, ללכת בחקתיהם ולעשות כמעשיהם וכו' וכן כתוב בס' אוצר ישראל אות ר' 'ריפורם' שמנהג זה

הלבן, הוא אך ורק חשש יוהרא, וכבר הראנו למעלה שאין בטענה זו עיקר מכמה סיבות, אלא שעתה באתי לומר הנלע"ד שהוא מוכרח באות וראיה בדברי חז"ל ממש, והוא כהלכה פסוקה בהלכות בגדי שבת סוגיה בדוכתא ממש.

וכדי שיוכנו הדברים בדרך ישרה אקדים ואומר, עיקר הנחת היסוד הנשמעת מהחכמים האוסרים בטענת יוהרא, שכל הלבוש בגדי לבן כאילו בא להראות 'כבוד עצמו' שיהיו הבגדים מכבדים את לובשיהם דווקא, שנראה כמקובל או חסיד גדול, ועל כן דחו את הבא ללבוש בגדי לבן מפני יוהרא ושאר טענות. אך כאמת עיקר הדבר אינו כן כלל, שהלבוש בגדי לבן אינו לובש בשאר זמנים אלא רק 'בשבת בלבד', וזה לעצמו כבר מוכיח שאינו לכבוד עצמו אלא 'לכבוד השבת'. שאם היה לובש כן באמצע שבוע מוכן מדוע נחשוש בו, שאוחז עצמו כמלאך שרת וכת"ח שבבבל או כאיזה מקובל אלוקי, אך מאחר ולובש כן 'רק בשבת' זה עצמו מוכיח כמאה עדים שאין בלבושו כבוד אלא לכבוד השבת.

ולענ"ד זה מבואר היטיב בדברי הגמרא הנזכרת לעיל בדיני בגדי שבת (שבת קיג ע"א) וזל"ק, אמר רב הונא, אם יש לו להחליף יחליף ואם אין לו להחליף 'ישלשל בבגדיו'. מתקיף לה רב ספרא והא 'מיתחזי כרמות רוחא'. כיון דכל יומא לא קעביד והאידנא הוא דקא עביד, 'לא מיתחזי כרמות רוחא'. ע"כ. ומבואר שגם אם נראה 'כאיש מכובד' אינו גסות רוח אם ניכר שלובש כן רק בשבת, שזה לעצמו מוכיח שכבוד השבת בראש מעייניו ולא כבוד עצמו להראות עצמו. וגמרא זו נפסקה להלכה ולמעשה בכל ברמב"ם ושו"ע וכל הפוסקים אין חולק. ואוקי באתרין בבגדי לבן, שמאחר ולא

שרק איזה כמה שנים שלובשים בהם היהודים. והבן.

ואם יש לך צל צילו של ספק איזהו הבגד הרצוי לפני ה', חזור לאחוריק ולמד פרשת בגדי כהונה, שהם בגדי לבן רחבים ארוכים ושלמים וסגורים, ולא כבגדי הגויים שזחלו לתוך בית ישראל בגלות גרורה. ולכל הפחות ביום השבת, ופשט ולבש בגדים אחרים שיש לנו לאחוז כבודה כפי הרצוי לפני המצווה עליה.

הריחוק משבתאות

ובכלל ראה במאמר הגר"מ חלמיש 'הנהגות קבליות בשבת' (עמ' קנג) שהראה שבגדי לבן היו ביסוד המחלוקת בין היעב"ץ נגד החסידים שהיו רגילים בלבן דווקא, והשתמשו בבגדי הלבן כעוד סיבה לנגוחם, והראה מקורות לזה שגם זו הסיבה שהתקבעה לבישת השחורים. וסיבת הכול כי היו אחרי מפלת השבתאות הקשה שהפילה חללים, ועל כן הרחיקו הנהגות הקבלה והחסידות ביד קשה, ואם תתבונן בזה תבין עוד מדוע ריחק הדבר כ"ב בשו"ת פנים מאירות בלשון קשה, כי הוא אכן כיהן ברבנותו ממש בתקופה זו. וקבעו הנהגה ממש היפך דברי האר"י שהזהיר על לבישת שחורים בדווקא, ועזבו פשט חז"ל בלבן רק כדי לשמר ההנהגה נגד השבתאות שהיה בזה כהוראת שעה בעיניהם, אך משם ועד לקבע לדורות ולשרש אחר האמת הוא לא מוכן כלל.

ובטח שלא להשליך ממנהג אשכנז על בני ספרד, וכל שכן שקיבלנו הוראות האר"י ז"ל בדברים אלה כתפילות והנהגות וכמ"ש ביחזה דעת הג"ל שאין כאן מחלוקת פשט קבלה או דיון בגדרי מצוה.

יוהרא בבגדי לבן

והנה כאמור האיסור היחיד של מתנגדי בגדי

לובש כך בכל הימים או באירועים וכדו' אלא רק בשבת, זה מוכיח עליו כמאה עדים שכל כוונתו לכבוד שבת, ואין בזה שום חשש. וזה לענ"ד ראיה נכונה.

ואיך שלא יהיה, מאחר וברור שכך היה מנהג חז"ל למעלה בקודש בהוראה לכל, לא סביר כלל לאחוז איזה 'חששות בעלמא' ליוהרא של בשר ודם ולא לחוש לכבוד השבת. וכמו שאין שאלה אם 'לפרוש מפה לבנה' על שלחן השבת כי כך הוא הגון החגיגי ולא נחוש בזה ליוהרא, ובודאי לא נאמר שעדיף לפרוס מפה שחורה, כך הוא פשוט ללבוש לבנים בשבת ולא שחורים כי לבן הוא שמחה וחג וכבוד שבת, ובאמת שהוא פשוט בעולם והמנהג של בני אשכנז אינו מוכן כלל ועיקר, וחבל עלן שנתפסנו במנהגם בזה ולא המשכנו דרכי אבותינו שמנהגם בקודש בלבן.

ויש לי לסייע דברי שכל שנזכר במדרשי חכמים אין בו יוהרא, שכן כתב בהדיא במאורי אור (חלק באר שבע, קה"ב) וז"ל, והנה הוזהר (רע"א מהימנא עקב דף רע"ב ע"ב) כתב לעשות משכ"ן, דהיינו היכר שבת במטה ושלחן כסא נר וכו' ויניח עליו לחם משנה בשעת סעודה אחר שבצע בשלחנו בלחם הכפול לאכילתו כדלקמן. 'וכל הדברים שהם במדרש להדיא ליכא יוהרא', וסגולת הנפש מאד. עכ"ל. וחזינן לעיל שלבישת בגדי לבן בשבת מפורשים הם בזה"ק שהוא נצרך לכל ישראל, ואם כן פשיטא דלא שייך ביה יוהרא.

[וראה ברוח חיים לגר"פ זצ"ל (רסב סק"ב) שחשש ליוהרא אם בגדולי הדור לא לובשים לבן, אך משום מה בכל דבריו לא הזכיר שכן הוא בזה"ק וחז"ל, אלא רק דברי האר"י והמקובלים, ואפשר שאם היה זוכר באותה שעה דברי הוזה"ק הוה הדר ביה, כאמור כאן שלא אומרים יוהרא על הנזכר בזה"ק. ובוה נחא שבנו היפה ללב (קו"א

סק"ב) שהזכיר גם את דברי הוזה"ק לא חש ליוהרא כאביו. וגם אם לא היה חוזר בו הגר"פ בראותו דברי הוזה"ק, הרי המאורי אור מנגדו, ועדיפא לן לתפוס דברי הוזהר עיקר שלו משפט המלוכה. ומה שהביא החיד"א בברכי יוסף דברי הפנים מאירות, כידוע מג"ע המחבר שהודיע כבר (חיים שאל ח"א סי' יח) שלא כל הבא בברכי יוסף הביאו לפסק אלא כמראה מקום, אם לא שציין במפורש, וכאן לא ציין כן.]

וארווח ההיתר בעוד כללים ידועים ומוסכמים להרבה פוסקים, עיין במש"כ החיד"א בשער יוסף (ח"ב סי' י) שכל שיש איזה 'טיבותא' וזריזות או 'סרך מצוה' המחמיר על עצמו תע"ב, ולא הוי כל הפטור נקרא הדיוט. ובפתח הדביר (סי' קמו אות ג) למד מדבריו שגם יוהרא אין בזה, ועיין לו שם באריכות בכל גדרי יוהרא, ובנד"ד איכא בדבריו להקל מטעמי טובא. עיי"ש. וכבר הורה זקן מרן היחודה דעת (ח"ב ס"א) כג"ל שכל שיש מי שמצריך לעשות כן שוב אין יוהרא אם עושה לצאת ידי חובתו. ושכ"פ בספר אמרי בינה (חלק אור"ח סימן יג אות ד), שהרוצה לנהוג להחמיר על עצמו כדעת איזה גדולים שמחמירים, אין לו לחוש בזה ליוהרא [הביאם ופסק כמותם מו"ר ביחוד"ד הנ"ל]. וזה בסתירה לאוסרים בבגדי לבן משום יוהרא, שהרי חזינן בכמה מקורות ומאמרי חז"ל שהמצווה בלבן דווקא לכבוד שבת וכג"ל, ולא גרע מסרך מצוה לכל הפחות אם לא מצות חכמים בעצמה. והוזה"ק והאר"י ושאר פוסקים שדיברו בזה נכבדות וחייבו בזה כפשוטו, והלובש שחורים קראו לו איסור שעתיד להיענש, הרוצה לחוש להם מותר הוא שהרי עושה כדי לצאת ידי חובת חכמים מספק.

ובכלל תדע שלחוש ליוהרא על ענייני מצוות אינו מוכן, ואם כבר היה ראוי יותר להזהיר ליוהרא בכונה לו בית כהיכל או נוהג ברכב ויקרתי או לובש בגדים הדורים 'מותגי' גויים

דהלכתא כרשב"ג. אנו בתר רוב בניין אזלינן וכן נראה דעת מרן הבית יוסף שציון לב' עמודי הוראה והוסיף עליהם שבזמנה"ז שבלאו הכי אין מכוונים יקרא עם כולם. ומשמע מדבריו שם דלקושטא דמילתא גם אם היה בזמן הזה חשש כרשב"ג, הלכה כת"ק. והרי לפניך שבמקום שרוצה לשם מצוה לא חוששים ליוהרא כזו, והגם שיש בזה אריכות ולא באתי לחלוט גדרי יוהרא, אך לגד"ד אין צריך יותר מלהראות פנים.

וכבר מצאנו כן לחכמים רשומים בהדיא, עי' בסדר היום (תפלת מנחה) שכתב וז"ל, אין יוהרא וגסות הרוח בעשיית המצות ואם אנו חוששין לכך אין הדבר סוף אלא המצוה תעשה ויהיה מה שיהיה וכל השוחק ה' ישחק לו ועל כיוצא בזה אמר התנא ע"ה הוי עז כגמר לעשות רצון אביך שבשמים. ע"כ. והבאנו לו חברים רבים בספה"ק פארך חבוש בדין הנחת תפילין כל היום ובפרט בלימוד, ע"ש. וגם חסידות להימנע אין כאן שהוא מקלקל ולא מתחסד, וכבר ראינו בכיו"ב למהר"י סרוק בהנהגות יושר (פכ"ה) שכתב, לברוח מן היוהרא ומן הגאווה ח"ו, אך מ"מ לא ימנע מחסידות דברים שלא סגי בלאו הכי מלעשות בפרהסיא. עכ"ל. והוא קאי במילתא דחסידות ולא כדין במצות חכמים ממש.

וכאמור לא גרע בגדי לבן ממש"כ מרן ביחווה דעת הנ"ל בכיוצא בזה, בבחורי ישיבה שזה מחזקתם ביראת שמים להוציא הציצית לחוץ, וכל ההולך בבגדי לבן בשבת יודה נאמנה שזה פועל הרגש חזק כנפש, ומועיל בכבוד שבת ושמירתה בהרבה מלהוציא חוטי הציצית לחוץ שכבר מתרגל אליהם ואינם ניכרים כל כך, ואילו כאן אחת לשבוע וניכר הדבר לפעול כנפשו היכר גדול. והוא בעצמו המבואר בכל בו

בימי החול, וכל שכן המתקשט בכל מיני חפתים ובגדי צבעונים שמראה עצמו כטווס, כל זה לכבוד עצמו. ומאידך על תיקוני הנפש ומצות כבוד השבת 'בבגדי לבן' דווקא בזה הוא הראוי לדקדק ולהדר במצוה מה שאפשר, ולא להיכנס בחששות יוהרא כשמפסיד בזה המצוה וההידור ותיקון נפשו. ובפרט שעונג שבת והרגשת קדושה מתבטלת ממנו, שאין מי שיכחיש שהלובש לבן רוח אחרת עימו בשבת והרגשת השבת מלווה אותו כל עת, ורוב ככל עם ישראל יודה בזה בלובש בגדי הלבן בכיפור וכן הוא בשבת לרגיל ללבוש בגדי לבן, וזה נכלל באמור בדברי הפתח הדביר שאין לחוש בכיו"ב ליוהרא שהוא לצורך המצוה והידורה.

ולקושטא דמילתא יש ללמוד להיתר מסוגיה שלמה שמורה בגדרי איסור יוהרא שבמצוות דמעיקרא לא חוששים, ראה משנה מסכת ברכות (טז ע"ב) תנינן, חתן אם רוצה לקרות קריאת שמע לילה הראשון קורא, רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל הרוצה ליטול את השם יטול. ע"כ. והמבואר שנחלקו ת"ק ורשב"ג בפטור מהדבר ועושהו אם נקרא יוהרא ואסור או אדרבה תבוא עליו ברכה, וחנה הרא"ש (סוף פ"ב) פסק דברי רשב"ג להלכה לאסור גם ברוצה משום יוהרא. אך מאידך עין רואה שב' עמודי הוראה הרי"ף (י ע"א) והרמב"ם (ק"ש פ"ד ה"ז) פסקו כת"ק שאדרבה החפץ בכך יעשה וברכות ינחו לו על ראשו. וראה בספר האשכול (ק"ש ח ע"א) שכתב, חתן אם רוצה לקרות את שמע לילה הראשון קורא רשב"ג אומר לא כל וכו'. ורבינו האי ורבינו יצחק גאונים ז"ל פסקו הלכתא כתנא קמא. ע"כ. והווי תנאי שמסייעי לב' עמודי הוראה ודבריהם דברי קבלה. ואע"ג שיש חולקים כמבואר ברא"ש הנ"ל ותוס' (י ע"ב ד"ה רב) וכ"כ גם ראבי"ה (ברכות סי' נו)

בני תורה המתהדרים בבגדי כבוד לכבוד שבת, לא חוששים ליוהרא כלל גם בלבוש 'אצטלא דרבנן' ממש כשבודאי אינו ראוי לה. ויהי הדבר פלא בעיני כמה שנים שעין רואה שמתפשט הוא בין אברכים צעירים ללבוש 'פראק' בשבת וחג, אעפ"י שהוא בגד 'רבני' מובהק, ויהי לפלא שלא רק שלא צועקים בזה חכמי הדור על יוהרא, עוד ראיתי כמה חכמים דנים להתיר בשקט כי כבר התרגלו בזה וזה 'רק בשבת וחג'. ואני עומד משתומם, שהרי אין לך יוהרא גדולה מזו שמראה עצמו בעל מדריגה, וגם בזיון ת"ח הוא שבעת לא יבדילו בין תלמיד לרבו, והולך הצעיר כבעלי התריסין, והלבוש בגד זה מזלזל הוא בכבוד החכמים גם באמצע שבוע שהרי גורם לזלזל בלבוש בגד זה שכבר הורגל הציבור שאין זה 'בגד מכובד' שרק ת"ח לובשים בו, וכיגיע ת"ח הראוי לבגד זה כבר לא ייתנו לו כבוד אחר שכבר הורגל בציבור, ומה אומר שעין רואה שלובשים בשבת ובקל ממשיכים ללבוש בכל השבוע, ואין לך עבירה גוררת עבירה יותר מזו והכול בגאווה סרוחה לכבוד מדומה.

ומאחר וכאמור גדולי הדור שותקים לזה ויש מעודדים, הרי לפניך בהכרח שאוחזים החכמים ובני התורה שבזמן הזה, שאפילו 'בבגדי רבנות' אם לובשם לכבוד שבת אין חשש יוהרא אלא רק בימות השבוע, ואם כן הרי שבזמן הזה גם בגדי לבן מותר בשבת, ועדיפים הם בהרבה שנוכחים בהדיא בחז"ל לשבח וצבע לבן נתפס 'חגיגי' בכל העולם. ואם לא תאמר כן, הרי ראה כמה תמונה היא הוראה זו 'לחוש ליוהרא' בבגדי לבן ולא באצטלא דרבנן בעצמה, והיא היא 'עולם הפוך ראיתי'. ועל כן יש לומר, שעל זמנם אסרו, שלא היו התלמידים לובשים בגדי רבותיהם, מה שאין כן בזמננו.

(ס"א לא) וז"ל, ומחליף בגדי החול ולבוש בגדי שבת לכבוד שבת 'ושזיכור שהוא יום קדוש ואסור בעשיית מלאכה', ויתיר חגורו להתיר מה שתלוי בו, אין לו בגדים ישלשל בבגדיו. ע"כ. ומבואר שבגדי שבת היו מזכירים לו קדושת היום ואיסור מלאכה, וזה ברור שלא שייך במחליף חליפה ישנה בחדשה שזיכירו לו יום השבת, אך בבגדי הלבן הוא פשוט וברור. ואם לבישת בגדי הלבן מחזקת רוחו בשמירת השבת וכבודה, הרי שבזה אין לחוש ליוהרא.

ובנוסף לזה, מאחר ומבואר ברבנו האר"י ז"ל שכדוגמת לבושיו כאן הוא לאחר פטירתו, וענוש ייענש בזה. הרי הרוצה ללבוש לבן לתיקון נפשו הוא עושה להציל ולא לשם גאווה, וכאמת שכבר כתב בזה הסיבה גופא בכף החיים (ס"א רסב ס"ק ב) שאין בזה יוהרא אעפ"י שראה דברי האוסרים, וגם ציין אליו בהליכות עולם כנוכח.

ובפרט הכא שאין כוונתו להתגאות על חכמים אלא לחזור למנהג הקדמון, שהוא מנהג חז"ל מפורש וגם בא בלשון ציווי כמאמר הזהר שהוא דיבר מפורשות 'בכל איש יהודי', וכך היה מנהג אבותינו ורבנותינו בארצות ספרד. ואיך תחזור עטרה ליושנה אם לא יקומו ויעשו מעשה אעפ"י שהוא היפך הרגילות באותו דור. ומה שייך לטעון לזלזל בחכמי הדור שליט"א כשעיקר הטענה לחזור למנהג חכמינו זיע"א, ואין צורך להיקרא מקובל כדי ללבוש בגדי לבן כפשט מאמרי התלמוד. וכמו שבכל דור ראו החכמים ליישר ההנהגות חזרה למנהגי חז"ל המתוקנים, ולא ראו בזה פסול מול החכמים שפעלו דלא כמנהג הקדמון, הכא נמי אין בו יוהרא אלא החזרת עטרה ליושנה.

ובתוך עמי אנוכי יושבת, וחזינן שבדור הזה מנהג העולם ושתיקת החכמים מלמדת שאצל

עוד זאת נתתי אל ליבי, שמאחר ובימינו בכל עיר ויישוב נמצא מגזרים וקהילות שונות, וכבר מצוי הוא מאוד לראות חסידים שלובשים בגדי לבן או תלמידים של חכמים המעודדים לבישת בגדי לבן, ואין מי 'שחושד' שהם גדולי הדור, וכבר התפשט הדבר הרי שאין בזה יותר יוהרא כי הרואה אותם אומר שהוא מחסידות פלוני או תלמיד של הרב אלמוני. ומאחר וכבר מצוי הדבר לית לן בה, והוא כהנחת תפילין רש"י ור"ת שכבר התפשט הדבר ואין בו יוהרא. וזה כאמור גם בעיר חרדית שכל יושביה בני תורה.

ועל אחת כמה וכמה, אחד שגר במקום שלא כולם בני תורה לובשי חליפה ומגבעת, אלא כל אחד בא בבגדיו וסגנונו זה בחולצה וזה בז'קט כזה או אחר, בזה לא נשמע כלל שדיברו על איזה סרך יוהרא, כי שם אין הלבוש בגדי לבן נראה חריג, ולא נראה כמחזיק עצמו לחסידא קדישא ופרישא. ויש לזה סמך בעיני מדברי רשב"ם שהסכים להם האו"ז (ח"ב אבלות ס' תלו) וז"ל, תנא באבל רבתי אבל אסור בתשמיש המטה וכו' ובשבת נמי אסור בתשמיש המטה דדברים שבצנעה נוהג וכו' ורשב"ם פירש, דאסור ללבוש 'בגדים לבנים' בשבת דהיינו מילי דצנעה שהרבה בנ"א שאינם אבילים 'אין לובשים בגדים לבנים' בשבת 'שאין להם'. ע"כ. ומבואר מדבריו שגם בזמנם מי שהיה ביכולתו היה לובש לבן, ומי שלא היה לו באפשר היה לובש שאר צבעונים או שחור, ועל כן קרא לזה 'מילי דצנעא' כי לא ניכר בלבושו אם הוא מחמת אבלות או מחמת שאין לו. ודו"ק. והובא בעוד ראשונים ראה רוקח (ס' שיג). ואם כן, ביש כמה סגנונות ואפשרויות לא קפדי מה טעם לבושו, שהרי כל אחד לובש כרצונו וסגנונו ואין בו טעמים נסתרים בהכרח.

ומכל הנזכר כבר תמצא די והותר, שיש כאן

ולנו בני ספרד הוא דבר קשה יותר לטעון יוהרא, שהרי בכל אתר אנחנו מנשאים חכמי הדורות ומנהג אבותינו מעולם, ועל מה נעזוב מנהגם רק מחמת רפיסות שהייתה בעבר מול בני אשכנז, ואם בעבר היו מחפשים למצוא חן בעיניהם להיכנס ליישוביהם ובתי מדרשם והדברים מפורסמים, עד שאפי' בפסיקת ההלכה היו שפלי רוח לעומתם, אך עתה שכבר חזרה תפארת בני ספרד קמה וגם ניצבה, למה לא נחזיר גם תפארת השבת של אבותינו, וכמו שחזרנו לנוסחי התפילות ודרכי פסיקתם ועובדתם את ה', כך ראוי הוא לנו להידבק בדרכי אבותינו ורבנותינו בבגדי השבת שיהיו בהירים ועדיף לבנים.

וכאמור חשש יוהרא הוא בדווקא אם החכמים נשארים במנהג של גלות אשכנז ללבוש שחורים, אך כאמור מאחר וקמו כמה חכמים כנ"ל ומורים כן לבני עדתם שיש לנו לחזור למנהג אבות, הרי שאין בזה יותר יוהרא. והגם שהיו גדולים שהשאירו הלבושים השחורים, אין בכך לסתום הפתח וראה לשון חז"ל במסכת כלה (ג' זל"ק, דכתיב הט אוזניך ושמע דברי חכמים ואח"כ וליבך תשית לדעתי, לדעתם לא נאמר אלא לדעתי, שאפילו חכמים עוברים ועושין דבר 'שלא כראוי' אל תעשה כמותם, אלא לדעתי. ע"כ. ולמדת חדא שיש מציאות כזו ובפרט בדורות אחרונים ששינוי מדורות ראשונים, וגם אם אינו איסור ועוון גם 'בלא כראוי' צריך לתקן. ומבורר שהוא מוטל על כל דור ועל כל איש לחקור האמת ולעשות כרצון ה', ולא לחקות ולהתחקות במעשה הנראה 'לא כראוי' אלא לכוון לדעת הבורא, והרי דברי חז"ל שהם דעת תורה ברורים בעניין זה והמוציא מהם עליו הראיה ובטח שלא נטען יוהרא על המתקן.

אין חשש יוהרא כי ניכר שאינו בגד המיוחד לחסידי עליון וגדולי הדור. יא. במקומות שלובשים כפי המזדמן שאין קוד לבוש קבוע, אין בזה כלל יוהרא שכל אחד עושה כרצונו. יב. במקומות שאברכים לובשים 'פראק' מסתבר שגם מותר ללבוש בגדי לבן, כי ניכר שלא חוששים שם ליוהרא בבגדי שבת, והוא קל וחומר. יג. בלבוש לבן רק בשבת ולא בימי חול, זה לעצמו מעיד שאין בו גסות רוח אלא שמעשיו לכבוד השבת, והוא פשוט בגמרא. יד. בימינו אין יוהרא בלבישת בגדי לבן, כי לעצמנו רגילים לבזות ולצער כל מי שנראה קצת שונה, ואין בזה יוהרא אלא ביוזנות. טו. יש פוסקים רבים האוחזים כדברי הגר"א, שאין כלל דין יוהרא בזמה"ז.

ואין עוד מה להאריך בדבר זה, שכבר נסתר בצדדים כה רבים שכל אחד לבדו כבר מספיק בזה.

לא יהיה מלבושך בשבת כחול

עוד יש להעיר, שמלבד עזיבת מנהג חז"ל שהקפידו ונזהרו מאוד בבגדי לבן דווקא וכאמור, ומלבד שעזבנו דברי הוזה"ק ורבנו האר"י שגילו וביארו ההכרח בבגדי לבן דווקא. עוד זאת יש להעיר שהמנהג הרגיל בנינו ללבוש בגדי שבת 'הדומים ממש' לבגדי יום חול, הרי שבזה גם נכנסים 'בחיסרון מהותי' בקיום הלכה פסוקה ופשוטה. שהרי דרשו חז"ל (שבת ק"ג ע"א) על דברי הנביא ישעיה וז"ל, 'ק' וכבדתו מעשות דרכיך, וכבדתו שלא יהא 'מלבושך' של שבת 'כמלבושך' של חול, וכי הא דרבי יוחנן קרי למאניה מכבדותי. ע"כ.

ומאחר ובימינו חולכים בכל השבוע בחליפה שחורה עם חולצה לבנה מכופתרת ומגבעת, לא מובן במה מקיימים 'שינוי' הבגדים שיהיו 'ניכרים' שהם לכבוד שבת, ואין בגדי שבת

למתבונן צדדי היתר רבים מאוד שאין כאן שום יוהרא, וגם אם יש חשש שיטעו בו הוא לא צריך לחוש למה יחשבו אחרים. שדי לו כשכוונתו לשמים ולהציל נפשו ולעשות רצון קונו לכבד יום מנוחתו.

ואקבץ סך הדחיות לטענת יוהרא בדרך קצרה, למען תבין כמה דחיה היא טענה זו. א. הרוצה לקיים מצות חכמים שבתלמוד ובזוה"ק כמו שראוי לעשות, לא שייך לטעון עליו יוהרא בגלל מנהג גלות, שהמחזיר עטרה ליושנה מצוה היא ולא יוהרא. וכ"ש לאומר שיש בזה מצות 'והלכת בדרכיו' כפשוטו. ב. הרוצה לחוש לנפשו בעולם האמת שלא יקלקל לבושו הרוחני, אין לדון בו יוהרא, בפרט שראינו שלא בהכרח מועילה בזה הסתמכות על ת"ח מובהק. ג. הלבוש בגדי לבן מחמת שכך הם כללי הפסיקה לקבל הוראת האר"י ז"ל, לא שייך לטעון יוהרא על מה שחייב בו. ד. גם לחולקים בזה, מאחר ויש חכמים שהורו ללבוש לבן גם נגד המנהג, לא שייך לטעון יוהרא במחמיר לצאת ידי חובת כל הדעות. ה. בהמשך להנ"ל, במקום שיש 'חשש איסור' אין לחוש כלל ליוהרא, ובלבוש שחורים בשבת איכא בו חשש משמעותי. ו. יש פוסקים הסוברים, שאפילו על 'סרך מצוה' אין לחוש ליוהרא, וכל שכן בבגדי לבן שהם פשוט חז"ל במצות כבוד השבת. ז. מצאנו בראשונים שפסקו למעשה, שבענייני מצוות אין חשש יוהרא כלל וכל הרוצה ליטול את השם ייטול, וכ"ש ליטול מצוה. ח. מצאנו שהתירו לשנות מבגדי רבותיו כדי לחזק יר"ש, והלבוש לבן לחזק הרגשת השבת ופרישה מאיסורים, אין בו יוהרא. ט. בנוהג כמנהג אבותיו ורבותיו, לא שייך לטעון יוהרא רק מחמת שהוא לא כדוגמת רוב חכמי הדור ששינו מהמנהג. י. במצוי היום קהילות חסידים ואחרים הלובשים לבן, ומעתה

כהן גדול העובר מבגדי זהב לבגדי הלבן, ואעפ"י שהכול עבודה לפני האל יתעלה בבית המקדש ביום הקדוש, צריך להחליף לבגדים אחרים ולא די להחליף לבגד נקי אלא צריך דווקא בבגד 'שניכר בו' שאינו בזמן שירות אלא לזמן הגשה. ולא יהיו בגדי בני תורה ביום חול יותר מבגדי כהונה, שאין דרך ארץ לבוא בהם לשרת לפני ה' ביום השבת בדוגמת אותן בגדים, ועל כן נצטווה 'ולבש בגדים אחרים', אחרים ממש שיהיה ניכר ונראה לעין שהם אחרים. הרי שגם בכאן נכין שמנהג חז"ל להיות לובשים לבן ועטופים בלבן או בגוונים 'שפירין', לא עשו מחמת מליצה או נהג בעלמא לסגנון לבוש כפי ההזדמן, אלא עבודת ה' שלמה שיסודותיה בעבודת המקדש לא פחות מזה. ואינו מהודר שבגדיו שבשבת נראין דומין מאוד לשל יום חול, והם גם שניהם חול ושבת שחורים כאבלים.

וראה שכך הבינו הפוסקים בדרך פשוטה, שלא רק על הבגד מזהירים אלא גם על הנראות של הבגד, וכמ"ש הטור (סי' רסב) וז"ל, וישתדל שיהיו לו בגדים 'נאים' לשבת, דכתיב וכבדתו ודרשינן שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול. ואם א"ל לו להחליף בגדיו, לפחות ישלשל אותם למטה דרך כבוד. ע"כ. וחזוין בדברי רש"י הנ"ל קידושין (עב ע"א) שהגדיר 'בגדים נאים' שהכוונה 'לבגדי לבן דווקא' שכך צורת ת"ח שדומים למלאכי השרת וכדוגמת 'האיש לבוש הכדים' וזו צורת רבי יהודה שהיה מתעטף ויושב 'בסדינים המצוייצין ודומה למלאך'. ע"ש. הרי לפניך שהוא ניכר ודומה למלאך השרת. ואם בזמן חז"ל היו החכמים כל השבוע בבגדי לבן, הרי שלייחד את החדשים יותר או המקושטים יותר היה מיוחד, הרי שבימינו שלובשים שחור לא שייך שיהיה באמת מותאם לשבת כי הם

האידינא מוסיפים יותר כבוד משל חול. ומה שרגילים 'שמייחדים' חליפה לשבת אין בזה 'היכר' לחוץ שהוא נראה בדיוק כמו ביום חול, ומה שמייחד בגד בינו לבין עצמו לא ניכר הדבר ואינו נראה שמכבד השבת יותר מלבושו כחול. וכבוד השבת שיהיה נראה כשמוח בה ומכבדה במיטב כליו וזה לא ניכר, מה שאין כן למנהג חז"ל שהיו בגדי לבן או גוונים אחרים יפים לכבוד שבת, היה מיוחד וניכר ושבח לכבוד שבת.

ולענ"ד דברים אלה מבוארים בחז"ל היטיב שאמרו, שלא יהא מלבושך של שבת 'כ'מלבושך של חול. שבפשט דבריהם מבואר שלא התכוונו להזהיר 'רק' שלא ילבש את בגד יום חול בשבת, אלא שגם לא ייראה [כ'] כדמיון בגדי יום חול, טעמא דמילתא מבואר הוא שאין הייחוד גורם אלא ההיכר לכבוד השבת.

ולענ"ד מבואר כן גם במאמר חז"ל (שבת קיג ע"ב) עה"פ ורחצת וסכת ושמת שמלתיך, אמר רבי אלעזר אלו בגדים של שבת. ע"כ. שלא תאמר סתם שמלותיך אלא המיוחדות שבהם, והם בגדי שבת שהם איכות ויופי 'הניכר' שהוא של שבת. ועל זה המשיכו חז"ל ודרשו עה"פ ותחת כבדו יקד יקד כיקוד אש, אמר רבי יוחנן ותחת כבדו ולא כבודו ממש, רבי יוחנן לטעמיה דרבי יוחנן קרי למאניה מכבדותי.

ודבר גדול ראה עוד שם, שבסמוך לחיוב להחליף בגדיו לבגדי שבת מביאה הגמ' דרשה, אמר רבי אחא אמר רבי יוחנן מניין 'לשנוי בגדים' מן התורה, שנאמר ופשט את בגדיו ולבש בגדים 'אחרים', ותנא דבי רבי ישמעאל לימדך תורה דרך ארץ, בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימוזג בהן כוס לרבו. ע"ש. והוא כמוכן הלימוד מפסוקי עבודת

שחורים, וקיום המצוה יהיה ניכר ומהודר שילבש גוונים בהירים ועדיף לבנים.

וכן פשוט בכל בו (סי' לא) שכתב וז"ל, ומחליף בגדי החול ולובש בגדי שבת לכבוד שבת 'ושיזכור שהוא יום קדוש ואסור בעשית מלאכה', ויתיר חגורו להתיר מה שתלוי בו, אין לו בגדים ישלשל בבגדיו. ע"כ. ומבואר שבגדי שבת היו מזכירים לו קדושת היום ואיסור מלאכה, וזה ברור שלא שייך במחליף חליפה ישנה בחדשה והוא פשוט וברור.

ותדע שדקדקו בזה חכמים הרבה, שרק 'עני מרוד' שאין לו אפשרות לקנות בגד המיוחד לשבת, בזה ביארה הגמרא (שם) אמר רב חונא, אם יש לו להחליף יחליף ואם אין לו להחליף ישלשל בבגדיו. הרי שבאנוס שאין לו להחליף, יעשה מה שבאפשרותו שיהיה 'נראה' בדרך כבוד שישלשל בגדיו למטה. הרי שלא הסתפקו שיהיה הבגד רק נקי או 'ייחוד' בגד הנראה כיום חול, אלא צריך שיהיה 'ניכר לכל רואה' שזה האיש עשה מעשה מיוחד לכבודה של שבת שאינו נראה כן בימי חול.

וכן הוא בירושלמי (פאה פ"ח ה"ז) וז"ל, אמר רבי חנינה, צריך שיהיו לו שני עטיפין אחד לחול ואחד לשבת וכו' כד דרשה ר' שמלאי בציבורי, 'בכון חברייא לקובליה', אמרו ליה רבי כעטיפתינו בחול כן עטיפתינו בשבת, א"ל אעפ"כ 'צריכין אתם לשנות' לשבת, מן הדא ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך. ע"כ. פי' במראה הפנים, שבכו החברים שלא היה להם להחליף משום עניות, וכנ"ל בבבלי. הרי ציוו שהם שני סוגי עיטוף שונים שניכר בניהם, ולשנות במה שאפשר ואם עני הוא ישלשל.

בגדים לבנים ונקיים

ומה אומר שראיתי לחכם שטען, שחכמים באו

רק להזהיר שיהיו הבגדים 'נקיים' וגם אם נראים כיום חול אך נקיים די בזה. ודברי הבל הם, שהרי ציינו במפורש 'בגדים נאים' ואם כוונת חז"ל רק לנקיים הרי זו מילה פשוטה בשפה העברית ולא היו מודקקים לומר 'נאים'. ובכלל, חובת בגד נקי הוא דין גמור 'לכל' תלמיד חכם 'בכל יום' מחשש חילול ה', וגם לכל אדם היא ההנהגה ומה אפה מיוחד הוא לכבוד שבת. ובטח שאין היכר בבגד 'נקי' שהוא בגד של 'שבת', פוק חזי שבגדי כולם נקיים הם. והוא ברור ברמב"ם (שבת פ"ל הל' ג) שכתב אותם כשני דינים נפרדים וז"ל, ומכבוד השבת שילבש 'כסות נקה', 'ולא יהיה' מלבוש החול כמלבוש השבת, 'ואם אין לו' להחליף משלשל טליתו כדי שלא יהא מלבושו כמלבוש החול, ועזרא תיקן שיהו העם מכבסים בחמישי מפני כבוד השבת. ע"כ. מבואר שהם שני דינים נפרדים גם שיהיו נקיים וגם שיהיו מיוחדים לשבת. והדברים פשוטים ולא היו צריכים להיאמר, אם לא שראיתי המעקשים בדבר, ומוציאים דברי חכמים מפשטותם רק כדי לתרץ מנהג.

ואם כבר משם ראינו 'לבגדי לבן' דווקא, שתקנת עזרא (בב"ק פב ע"א) שיהיו מכבסים בחמישי. נקטו ראשונים ואחרונים שהתכלית שיהיו בגדיו 'לבנים' ונקיים ראויים לשבת, ראה לשון הרא"ש (שם סי' יט) 'מפני כבוד שבת ללבוש לבנים'. וכ"ה בפסקי הרא"ש שם. וכ"ה ברבנו ירוחם (גיט"ס ח"א) וכן הוא בעדות לקט יושר (עמ' מז) על רבו תרומה"ד וז"ל, וזכורני שלובש בכל ערב שבת חלוק לבן כשלוש שאל שאר בגדים של שבת. ע"כ.

וכתבו כן עוד מרבתינו האחרונים בדקדוק הלשון, שיהיו בגדי שבת נקיים ולבנים דווקא, וכ"כ האדמו"ר הזקן (סי' רמב סי"א) וז"ל, עזרא

חתן וכלה כמבואר ברבי ינאי (שם), והרי דימו חז"ל והטור ושו"ע קבלת השבת לחתן היוצא לקראת כלה, וכיוצ"ב במשנה סוטה (ז ע"א) הייתה מתכסה בלבנים מכסה בשחורים. ע"כ. שברור מכל הני שסתם 'בגדים נאים' הכוונה לבגדי לבן.

ועתה תראה כי הוא גם כמפורש בדבריו בהלכות אבלות (יו"ד סי' שפט ס"ה) שכתב מרן וז"ל, כל שלשים יום אסור ללבוש בגד מגוהץ, והוא שיהא 'לבן' וחדש, ואפילו הוא של פשתן. ועל אביו ועל אמו, אסור עד שיגיע הרגל אחר שלשים ויגער בו חבירו. עכ"ל. ומבואר שאין שמחה ונוי אלא בבגדי לבן, ולעומתם בגד צבעוני וכל שכן שחור לא מקרי לא נאה ולא חשוב שתהיה בו שמחה, ולא גזרו בהם. וכן משמע מדבריו בהלכות יום הכיפורים (תריס"ד) שכתב מרן וז"ל, נוהגים בכל מקום להרבות נרות בבתי כנסיות, ולהציע בגדים 'נאים' בבית הכנסת. ע"כ. נראה ברור שכוונתו לבדים בצבע 'לבן' כמנהג פשוט בכל ישראל עוד מזמן חז"ל שביו"כ צבע לבן מיוחד בו ונקרא 'נאה', ואוקי באתרין.

וחזינן שכך הבין בפשוט גם מור"ם ז"ל, שהביא מנהג מהר"ם המובא במרדכי כאשר הביא בדרכי משה (סי' תרי אות ה) שכתב וז"ל, נהגו ללבוש בגדי פשתן לבן נקיים כמו שנאמר (דניאל י ה) איש אחד לבוש בדים. ובהגהות מיימוניות פרק ל' דשבת (אות ב) כתב דמהר"ם היה רגיל ללבוש סרגני"ט ביום טוב כשאין לו להחליף בגדיו ביום טוב 'והוא הדין בשבת' וגם טעמא כי ביום טוב בני אדם שמחים לכן לובשים סרגני"ט שהוא בגד מתים ויזכרו יום המיתה ולא יתגאו עכ"ל. ואפשר שמוזה הטעם לובשין אותו ביום הכפורים כדי שיהא לבו נכנע וחרד לפני יום הדין. ע"כ. ומבואר שבגד

תיקן שיהיו מכבסים בגדים בחמישי בשבת מפני כבוד השבת, כדי ללבוש 'לבנים' בשבת. ע"כ. והוא היה מקיים כך בעצמו (ראה רשימת היום תרצ"ה עמ' שפד) שקודם שהיה לנשיא לבש ד' בגדי לבן, ואחר שנתמנה לראש לבש ח' בגדי לבן, וכך הייתה גם הנהגת הצ"צ ובניו ור' הלל ועוד. ע"ש. וכ"ה בלבוש (רמב"ם א), ביש"ש (כ"ק פ"ז סי' מג), פמ"ג (א"א רמב"סק"ג), מאמר מרדכי (סק"ג) והמשנה ברורה (סי' רסב סק"ה). וכאמור ברור שאין רצונם לומר שמדובר על 'נקיים', כי זו לשון פשוטה לכתוב ולא היו כותבים בלשון מגומגמת של 'לבנים', אם לא שרצו לבאר הכוונה על לבנים. ודברי האדמו"ר בוקן יוכיחו שעשה מעשה כפשוטו בבגדי לבן. וגם אם יש לפלפל בזה משאר מקורות בחז"ל שמבואר כפשוטו על צבע לבן דווקא, תפרש גם דברי חכמים אלה.

ובאמת בא גם בדבריהם במקום אחר כמפורש, שהרי הפמ"ג במקום אחר (רסב א"א סק"ב) כתב וז"ל, בגדי לבן בשבת אם מחזי כיוהרא לא יעשה, עי' שו"ת פנים מאירות. ע"ש. והביא דבריו בביאור הלכה (סי' רס"ב ד"ה בגדים נאים).

דעת מרן שו"ע ומנהגו

ובדברינו בטור כן הוא בשו"ע (סי' רסב ס"ב) שכתב, ישתדל שיהיו לו 'בגדים נאים' לשבת. ואם א"א לו, לפחות ישלשל בגדיו למטה דרך כבוד. ע"כ. וסתם בגדים נאים גם בדעת מרן הוא מתבאר בדברי רש"י שבגדים 'נאים' הכוונה 'בגדי לבן' כי שורש דברי כולם ברבי יהודה בר אילעאי דקאי על בגדי פשתן שהם לבנים. והוא פשט הגמרא (שבת יח ע"א) אמר רבן שמעון בן גמליאל נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין 'כלי לבן' לכובס נכרי שלשה ימים קודם 'לשבת'. ע"ש. והם כאותם כלי לבן של יום כיפור וט"ו באב הנזכר בתענית (כו ע"ב), וכבגדי

דהו בעולם אחז 'שבעולם הנשמות' לובשים בגדים כפשוטו שנתלה הדבר בסגנון ותרבות הלבוש הנהוג, והלא בודאי מדובר 'במלבוש רוחני' שהוא הטבע הרוחני מששת ימי בראשית, ומה שייך שנטען להתאמת בגדים לצבעים כיועצי אופנה כשהדברים עומדים ברומו של עולם. ולדעת עניה ושפלה כוונתי נשמעים תירוצים אלה שלא לכבוד חז"ל הקדושים, שהרי מיסוד אמונת חכמים שדברי חז"ל הקדושים בתלמוד נאמרו בעומק סודות התורה ודבריהם ברוח הקודש וכל שכן הוזה"ק שכותב מפורשות בטעם הרוחני שבצבע הלבן, וסגולת הבגדים וגוויניהם בסודות געלמים שעד רום רקיעא גובהם עד סודו של 'זקן הלבוש לבנים'. ואיך נבוא עתה בסברא בעלמא מחמת איזה צורך וחז"ו ונסביר את דברי התנאים אמוראים כאילו עסקו בחיצוניות דחיצוניות כיועצי אופנה לדורם, ואיך זה שאנחנו אוחזים עד ימינו שהטלית כן צריכה שתהיה בצבע לבן בדווקא כי כך מבואר 'ברמוז' בחז"ל, ולעומת זאת 'בגדי לבן' הכתובים במפורש בכמה מקומות בחז"ל, בזה נעשה תירוצים ומענות ללא ראייה והכרח. וכל יהודי יודע שבגדי הלבן ביוה"כ שורשם ויסודם בסוד ורמזיהם 'הרוחניים' גם בזמנה"ו בתוקפם ואין חולק, ואיך נאמר שרק על שבת התהפכו העניינים הרוחניים וביום הכיפורים לא נגרע דבר. ולמה לא שינו גם מפה שעל השלחן לפרוס מפה שחורה, שאם כך הוא 'המכוון רוחנית' לדורנו למה רק בבגדים שינו.

וגם על טענה שלא נאמרו בגדי לבן אלא לצדיקי הדור, אינו מובן כלל איך נסתור בסברא דברי הוזה"ק (שם) שאמר מפורש בזו הלשון, 'דעמא קדישא' לית לון חולקא ואחסנתא בכוכביא ומזלי אלא בקב"ה בלחודיו, 'ואיצטריך לון' לאחזאה חדוה

המכונה סרגני"ט הוא בגד לבן שנהג ללבושו מהר"ם גם בשבת ויו"ט, והוא לשבח ומשם למדו ועשו לכל הפחות ביוה"כ.

מסתמא היה כחכמי דורו שהיו לובשי לבן עוד קודם בואו של רבנו האר"י ז"ל, וכמ"ש בגר"מ חלמיש בספרו הנהגות קבליות בשבת (עמ' קצו) שהביא כמה עדויות על לבישת לבנים עוד קודם בואו של רבנו האר"י. וציין לרבי אברהם הלוי הנהגות (שכטר עמ' 297 סעיף 1) שציין זאת במפורש 'ולובשים לבנים כל השבת' וכ"ה בהנהגות ר"מ ליריאה (עמ' רצט ס"ג) ללבוש בגדים לבנים בשבתות וביו"ט וטעמיהם.

וברור שלא לבש מרן שחורים היפך דברי הוזה"ק, שכידוע נמשך מרן הלכה למעשה אחרי דברי הוזה"ק כל שכן כשלא נחלקו בזה הפשט והקבלה.

בגדים הרוחניים בהתאם לדור

ולא אכחש כי ראיתי לכמה מחכמי דורנו שכתבו לתרץ מנהג החכמים בזמנה"ו ללבוש שחורים, ואלה החכמים אהובים אך האמת אהובה יותר, אחד החכמים תירץ כי רבנו האר"י ז"ל ובכלל בחז"ל, כל דבריהם היה לפי 'מנהג מקומם' שלבשו לבן היה בזה מעלה והיה בשחורים גריעותא, אך בימינו שהחכמים לובשים שחורים לא דיברו כלל ואין בזה בעיה וחשש כלל [עי' שו"ת שיבת ציון (ח"א עמ' קטו)], ובכלל מה בכך שילבש שחורים גם בעולם הנשמות, שהרי גם חכמי דורו ילבשו עמו שחורים כגן עדן [עי' למו"ר בהליכות עולם (ח"ג עמ' 80)]. ואפשר שלא נאמרו דברי המקובלים אלא ליחידי סגולה בלבד ולא לאנשים פשוטים [דגל מחנה אפרים (פ' בראשית)].

ואני העני בדעת אחר הקידה ארצה קמי רבנן, עומד ומשתאה על היגיון תירוצים אלו, וכי מאן

חלקם, כי רבים מתלמידי הבעש"ט אחזו בבגדי לבן, וכ"ש בני ספרד שגזרו משחור ורבים הידרו ללבוש בגדי לבן, זה נשמע תמוה מאוד. והרוצה להתנחם בתירוץ כל שהוא להסביר המנהג יעשה כרצונו, אך בודאי לא נטען שהיא קבלה וקביעה ברורה. ודווקא המתנגדים לבגדי לבן, הם בעצמם אומרים שיש בבגדי לבן עומק רוחני גם בזמננו, שהרי הם אמרו 'שהמפורסם בחסידות' לו יאה ולו נאה ללבוש בגדי לבן, ואם אין בכך כלום שמעלת צבע לבן פג תוקפו בשינוי המנהג, מדוע הוא נאה לחסיד מפורסם לעשות מעשה חסר טעם וריח, ולמה יטרח החסיד אם בעולם הנשמות יהיה כחתן בין אבלים שהרי כל החכמים לובשים שחור, ואם כן מדוע יעצו לחסיד ללבוש לבנים אם הוא באמת לרעתו. ודי בזה להבין שגם החכמים שטענו כן לא האמינו בתירוצים אלה כקביעה וידיעה ברורה ברוחני, אלא נאמרו בסברא ובדרך דיחוי בעלמא שהיה צריך לתרץ המנהג. ואם נשקול על מאזניים סברות אלה, לעומת קבלת חז"ל והאר"י ז"ל שהיו לאלפי שנים גם המנהג הפשוט, לא נראה שיש מי בעולם שיסתפק על מה יש לנו להישען.

מכפר על פגם עריות

ואם היו יודעים בני אברהם שבח ויקר לבישת בגדי לבן בשבת, היו מצפים לשבת רק בעבור ללבוש בגדי הלבן. ראה בספר ודבר דבר (עמ' רז ד"ה עוד) שהביא בשם ספר קהלת יעקב (ערך בגדי לבן) בשם תיקוני זוהר שבגדי לבן הם מכפרים 'על עריות', כי פגם עריות הוא בבינה וע"י בגדי לבן ממשיך הארה מאבא חכמה וכו' והביא שם גם מדברי הכסא מלך המקובל האלוקי הגר"ש בוזגלו זצ"ל (תיקוני"ג ע"ב) שכתב וז"ל, זהו סגולת הלוש בגדי לבן בשבת לכפר על עריות, מצורף עם תשובה. ע"ש. והביאו גם באגרא דפרקא (אות כח) ופלפל בזה. וכ"כ

ומיכלא ומשתייא 'ולבושין חירין' וכו' ע"ש. שברור שמדובר על כל עם ישראל כולו, ומנהג ימי חז"ל פשוט שהיה דרך כל יראי ה' ואפי' בתולות היו מחוללות בכרמים בבגדי הלבן, וחתנים וכלות לבן ללבושם ככל ימי חג ושבת, ודברי רבנו האר"י ז"ל באו רק להסביר הדברים ולא הוא שחידשם מדעת עצמו עד שנעמיד דבריו רק על צדיקים. וגם אם היה זה אך מדברי רבנו האר"י, הרי ברור שחכמי ישראל לדורותיהם קיימו וחזקו לנהוג בדברי רבנו האר"י ובפרט חכמי הספרדים והחסידים, כהקפדתו בטבילת המקוה ודרכי התפילה, וסדר הנחת תפילין ועיטוף טלית ועוד דוגמאות לרוב, ועל כל אלה לא טענו יוהרא או שהוא שייך רק ליחידי סגולה, וראה פלא שאת תחילת דברי האר"י שיש לטבול בע"ש ולרחוץ פניו ידיו ורגליו וכו' זה העתיקו ככל אתר ורק מש"כ וילבש בגדי לבן זה דחקו מחמת המנהג, וחילקו בתוך הדיבור ורבנו לא ציווה. ואיך נסבור סברות מדעתנו בדברי קודשו שבגדי לבן שבאו באזהרה חמורה בזה לא דיבר לכל יראי ה'. ואיך שלא יהיה, ברור שיסוד בגדי לבן בדברי רבותינו לכל ישראל נאמרו, ומנהגו של רבי יהודה בר אילעאי נפסק להלכה לכל ישראל, וכל המוציא עליו הראיה.

וכל מודה על אמת יודה נאמנה שלא נאמרו תירוצים אלה אלא בדוחק גדול מאוד להסביר המנהג ללבוש שחורים דווקא, כי באמת בדרך הפשט הפשוט אין למנהג זה טעם לשבח. ומאחר וברור שמבחינה רוחנית אין שינוי באמת, ותורת הצבעים ברמ"ק הקדוש ושאר דברי חכמי ישראל במקומם בקודש, אין שום הבנה והיגיון לטעון 'רק' אצל חכמי אשכנז 'ורק' מזמן גזירת המלבושים בגלות 'רק' אצלם נאמר שנתגלה שיש שינוי בדורות וא"צ לבגדי הלבן, ולא אצל כל בני אשכנז אלא אצל

בדרכי חיים ושלום (עמ' קו). וראה כמה טורחים ומתענים פ"ד וטבילות וייחודים, ועל כן לא יפחות ממתנה זו בלבישת בגדי לבן שפועלים בעליון.

וראה לר' צדוק הכהן מלובלין בספרו פרי צדיק (קדושת שבת מאמר ה) שכתב וז"ל, וכפי הנראה מפני כן כתבו ללבוש בגדי לבן בשבת, לפי שהוא מעין לבושי עולם הבא ושם הצדיקים לובשים לבנים כמו שאמרו (שבת ק"ד א) לענין תכריכין והם הלבושים שיקומו בהם לעתיד לבוא כמו שאמרו (סנהדרין צ' ב) דיעמדו בלבושיהם וכו' וכבר אמרו (בראשית רבה י"א, ח') דהקב"ה אמר לשבת 'כנסת ישראל' יהיה בן זוגך והיא כלה מלכתא והם חתן דומה למלך 'וכל ישראל' בני מלכים ונקראו ממלכת כהנים על ידי שהם גוי קדוש מקדושת השבת שהוא מדת מלכות ומלכתא. וכהנים הוא כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה שהכלה יש לה תכשיטי כלה שבהם ניכרת שהיא כלה. ועל כן נקרא כליה המיוחדים 'וכן החתן יש לו בגדי חתן שהם לו לפאר דוגמת כהן בבגדי כהונה' וכו' ולאותה קדושה זוכים גם כן כל ישראל לטעום ביום השבת שאז הם כחתן יכהן. 'ובגדי שבת הם דוגמת בגדי כהונה ובגדי הכהן'. ע"כ. וראה גודל הדברים וזוהרם, וברור ופשוט הוא בדבריו שכל ישראל בכלל המעלה והמדריגה. וראה שם שהאריך בדברים מלהיבים בביאור מעשיו של ר' יהודה בר אילעאי זע"א. והוסיף ואמר וז"ל, בדיבור אחד דוכור ושמור הוא התאחדות האהבה ויראה ומוזה בא להעונג ונחלת יעקב בלא מצרים ובגדי לבן דשבת. וידוע דגון לבן מורה על מדת החסד והאהבה. זה מורה דהאור הנרגש מצד הלבוש הוא מצד האהבה שזהו עיקר הבהקת האור דשבת המאיר גם דרך הלבוש. ע"ש.

ובע"ז איתא להרה"ק מקאמרנא בספרו זוהר חי (וישב קפב ע"ב) וז"ל, אמר הצדיק רבינו משה הגדול מפשווערסק, כשאדם לובש ד' בגדי לבן לשבת מוחלין לו על כל עונותיו. ע"כ. ובשולחן הטהור (סי' רסב ס"ח) כתב בזה"ל, אילו היו כל ישראל לובשין לבנים בשבת כבר היה הגאולה. ע"כ. והדברים מבהילים, ועל סגולות יש מאין מוסרים נפש וממון, ועל אחת כמה וכמה בבגדי לבן שיסודם מהמקרא ובחז"ל ובמקובלים ובראשונים ואחרונים.

וראה בשולחן הטהור קאמרנא (סי' קעה אות ח) שכתב וז"ל, ישתדל ללבוש בשבת ארבעה בגדים לבנים, וכו' ואיצטלית זאת ראוי 'לכל בר ישראל' כידוע ממעשה נורא וכו' ויקבל עלבונות ויסורים וצער ומסירות נפש וילבש לבנים בשבת ויהיה ניצל מכל עבירות ומיצר הרע ומאש של גהנום ויקרב הגאולה, ואילו היו כל ישראל לובשים לבנים בשבת כבר הייתה הגאולה בבחינת אחישנה וכו' ועל כן אל יקל בעיניך כי בזמן הזה המה אין כאן יוהרא כלל אלא סבלות חרפות ועלבונות ואשרי לו. ואם אי אפשר לו עכ"פ לא יהיו בגדי שבת שחורים ואדומים כי זה איסור גמור. ואם גם זה אי אפשר לו מפני רבני וליצני הדור יחשוב במחשבתו כאילו לובש בגדים לבנים ויכוון כנ"ל. ע"ש. והם דברים מבהילים ומלהיבים גם יחד.

ובכתבי הגה"ק מהרי"א מקאמרנא זי"ע כתב, שצריכין מסירות נפש על זה ללבוש בגדי לבן. הובא בדברי תורה מונקאטש (מהדורא קמא אות ע"ט וע"ש אות נ"ח) וראיתי בקונטרס לבוש וכסות מחלפת בשבת, שהאריך בעוד מקורות יפים במעלת בגדי הלבן, וקיבץ מסיפורי חסידים בזה. ע"ש. וכן הוא בליקוטי הלכות למוהרנ"ת (בציעת הפת ה"ח) ואח"כ לובשין בגדי שבת בחי' בגדים נקיים ולבנים. ע"ש סודו. וע"ע בספר עונג

והיום לטעון שאין לאדם 'להחליף בגדיו' הוא אינו נמצא, ועין רואה שרוב העולם מחזיקים 'ארון בגדים' וחזקה אין אדם בונה ארון עבור בגד אחד, ורוב העולם מחזיקים בגדים המספיקים כנגד כל יום בשבוע ויש ליותר. וכמו שקנה חליפה לשבת יקנה בגד לבן לשבת, ובאמת שיש בבגדי לבן שזולים ממה שרגילים להוציא בחליפות של ימי החול, ובאמת גם על בגדי החול יש לחזור לפשטות חז"ל בבגדים פשוטים, ולחסוך לכבוד בגדי שבת.

וגם אם יחלוק חכם על כל האמור, ויאמר שבגד הנראה כיו חול אין בו בעיה כלל כל שמייוחד לשבת, הרי ברור שהידור איכא כשהוא ניכר שהוא מיוחד לשבת, דלא גרע מקניות ובישול ורחיצה שתהיה 'סמוך' לשבת כדי שיהיה ניכר, ובגדי לבן ביותר מזה הוא שניכר לכבוד שבת.

הפך כולו לבן טהור הוא

ואם צריך להחליף כל בגדיו ממש, שלא יהיה עליו שום בגד משל יום חול, נראה יסוד כל הדיון במדרש בכראשית רבה (פ"א) ברכו בעטיפה, רב הונא אמר, צריך להחליף. רבי חייא בשם רבי יוחנן אמר, צריך לערב. ובפירוש המיוחס לרש"י צריך לערב די לו אם יערב בגד אחד או שנים עם אותן של חול, וכן פירש המת"כ.

וחזינן לעיל שדברי רבנו האר"י ז"ל בזה 'להתחסד' כדעתו של רב הונא, אך לא חיוב. והובא גם כמג"א (סי' רסב סק"ב) בשם הכתבים שטוב שלא ילבוש בשבת מכל מה שלבש בחול אפילו חלוק יד, וכ"ה בקיצור השל"ה (מס' שבת עמ' קנב), ואשרי לו מי שזכה שיש לו ביכולת שיהיה לו בגדי שבת שלא יהא בהם מקטן ועד גדול ממלבושי חול אפילו חגורה או סנדלים או מצנפת. ואפילו מי שיש לו בימי חול ט"ק משארי צבעונים מ"מ אם אפשר לו ישתדל

שבת (ד ע"ב) בשם המקובלים, שהמתלבש בבגדי לבן מעביר ממנו הקליפה רוח מסאבא. ע"ש. וראה עוד בחמדת ימים (פ"ה לח ע"ב) במש"כ להתעטף לבנים לכבוד השבת.

וראה לגר"ם חלמיש (הנהגות קבליות בשבת עמ' קנד) שהביא מקובץ הנהגות ר' משה ליריאה (סעיף ג עמ' רצט) וז"ל, ללבוש בגדים לבנים בשבתות ובי"ט, טעם א', והוא מנהגו של רבי יהודה ב"ר אלעאי שלבוש לבנים ומתעטף לבנים ודומה למלאך ה' (שבת כה ע"ב). ב, שהנשמות בשבתות וי"ט לובשי לבנים בגדי אור, וזהו על כן באורים כבדו ה'. ג, אשריהם ישראל שמה שעושין למטה עושין כנגדו למעלה. ע"כ. והוסיף טעם נוסף נמצא בספרים סמל להלבנת עוונות זאת בדומה להנמקת הבגד הלבן בימים נוראים ובצורה מודגשת, וזהו סגולת הלוש ד בגדי לבן בשבת לכפר על עון עריות מצורף עם התשובה כדלקמן. והנך רואה שגם בדורו של הבית יוסף נהגו כזה, והצמידו זאת לרבי יהודה בר אלעאי ולא להנהגת המקובלים.

קשר עניבה אינו כשר

ומה שטען בפני אברך שהוא רגיל להוסיף עניבה בשבת ודי כזה, גם אם היה נכון, הרי רבים הם החולכים גם בחול בעניבה ומה נענה בהם. וגם אותו אברך בכל אירוע ייצוגי יקשור עניבה ואינו דרך כבוד לשבת. וגם אם נאמר שגם אירוע וחגיגה כשבת ולא גורע משבת, הרי יש לדייק בחז"ל בצורה פשוטה וברורה שקשירה עניבה כמוה כמשלשל בבגדיו הנזכר בחז"ל, וכל מה שמועיל 'שינוי קל' בדרך הלבוש 'לשלשל' בבגדיו הוא רק 'באין לו להחליף' שבוז די שישלשל בגדיו, שזה דומה לקושר עניבה. אך 'ביש לו להחליף' לבגדים שניכר עליהם שהם לשבת 'חייב להחליף בגדיו' ולא יסתפק בלשלשל בגדיו או עניבתו.

תפירה בטלית אלא בחוטים לבנים, ואף 'העטרה' שעושים בני אשכנזים על הטליתים למעלה למצוה, 'אין לעשות אלא מדבר לבן', משום האי טעמא, וק"ו הכנפות. ע"ש. וצינו לדבריו גם בשער"ת (סק"ד), וגם במגן גיבורים (אל"ה סק"י) ועוד רבים [הארכתי בכל זה בספה"ק כנף איש].

וראה שכתב כן על טלית לבנה, שרק בא ברמז שה' התעטף בטלית מסתמא תהיה לבנה, ואם כן קל וחומר הן בנו של קל וחומר בבגדי הלבן, שמפורש הוא שלבש לבנים ועטף לבנים ולבושיה כתלג חיור שהכול לבן, ואם כן כך הוא הראוי בנדמה לבורא ביום השבת כדחזי לכל ישראל. ומאחר ורבים הם בספרדים שמשתדלים לעשות כדבריו בטלית, ומדקדקים הרבה שיהיה הכול לבן כולל תפירות ועטרה, כך יש לדקדק בבגדי השבת.

וכ"כ במקור חיים (סי' רסב ס"ב) במפורש על בגדי שבת שכתב וז"ל, כל בעלי היכולות ידקדקו שיהיו 'כל' המלבושים לבנים. ע"ש.

ובענין אם צריך לייחד נעליים לשבת, דיבר בזה מו"ר בחזון עובדיה (שבת ח"א עמ' כז) באריכות ובדברים מתוקים. והעלה שאין חיוב כזה אלא ממידת חסידות. ולענ"ד בזמן הזה ימי השפע שמצוי שכל איש יש לו כמה זוגות נעליים, כדאי הוא שיהדר בזה שהוא במצוי ובקל ויש בו חביבות מצוה גדולה לקיים דברי חכמים רבנו האר"י ז"ל בשלמות בלא מאמץ.

אחרונים שעודדו בגדי הלבן

והנה מלבד אשר חזינן כבר לעיל בהשל"ה ואליה רבה וכף החיים ושלחן הטהור ושאר צדיקי דורות שכתבו שאין לחוש ליוהרא בזה, ושלתיקון נפשו הוא הכרח גמור או לכל הפחות מצוה גדולה.

להיות לו בשבת ט"ק שהיא לבן. ע"ש. ועי' עלי תמר (בירו' פאה פ"ח ח"ז).

וראה בשו"ע הרב (רסב שם) דיש אנשי מעשה המדקדקים שלא ללבוש בשבת מכל מה שלבש בחול, אפילו אזור ומכנסים וחלוק. וכן הוא במעשה רב (אות קמ"ז), שהגר"א החליף כל בגדיו מכף רגל ועד ראש בל יעדר דבר שלא להחליף. עכ"ל.

ואיך שלא יהיה, חזינן שחסידות גדולה היא להחליף כל בגדיו ממש, ומקורה כבר בחז"ל הקדושים במדרש, ויש אומרים שהסבירו שהוא כלול בפשט הלימוד 'לא יהיה מלבושך בשבת כמלבושך ביום חול', בכל פרטי הלבוש נאמר, שלא יהיה עליו שום בגד מיום חול. והגם שהרבה מהאחרונים ייחסו הדבר רק לרבנו האר"י ז"ל ובאילו זה רק מנהג המקובלים, טעות היא שלא הרגישו שזו מחלוקת בדעות האמוראים ממש. והמתחסד לעשות כשיטה המחמירה פשוט שהוא לשבח שהרי לא הוכרע כמי הלכה, וכל שכן שברור שכל המהדר בכבוד שבת הרי זה משובח. אך מצד חיוב הדין הרי שאינו אלא מחלוקת בדברנו וגם בלשון האר"י נשמע שהוא הידור ולא חיוב גמור.

ולענ"ד שיש להדר אחר כל בגדיו לבנים בלא שינוי, דחזינן בים של שלמה (יבמות פ"א אות ג) שכתב וז"ל, נ"ל ראייה מסוף פרק שואל (שם קנ"ג ע"א) דדרשינן, בכל עת יהיו בגדי לבנים (קהלת ח, ט) אילו ציצית, אלמא דבגדי לבן בעינן, וכה"ג מדרש מר' יוחנן (ר"ה י"ז ע"ב) נתעטף הקדוש ברוך הוא כש"צ והראה למשה וכו' עשה לפני כסדר הזה, והזכירו לפני י"ג מדות 'ובלי ספק שלא הראה לו אלא בלבוש חיור', שנא' (דניאל ז, ט) לבושיה כתלג חיור לרמוז מדת הרחמים. וכן אנו נוהגין, ואין לשנות המנהג וכו' ומשום הכי אני נוהג בעצמי, 'שלא לעשות שום

אדם לרחוץ עצמו וכו' וללבוש בע"ש סמוך לערב כתונת לבן ובגדי שבת. ע"ש. ושכ"ה פשוט שבגדי שבת לבנים הם במטה אפרים (סי' תרכה אות ל), ושיבח מנהג זה בספר קב הישר (סי' צט) שמנהג פולין גם בקריאת מגילת אסתר' לובשים חלוק ומכנסיים לבנות של שבת. ע"ש.

וכן הוא בכתבי הרי"ח הטוב זיע"א, שבספרו בן איש חי (ש"כ פר' לך אות חי) הזהיר מכגדים שחורים עד מאוד, ובס' מקבציאל (לך אות מט) הורה כפשט האר"י לכל איש ישראל, ללבוש בשבת בגדי לבן דווקא. ע"ש.

גם בחכמי הדור האחרון חזינו שנמצאו גדולים המעודדים זה, שמלבד קהילות חסידים שרגילים בזה ושם הוא כחוב, כן כתב לנהוג בזה לשבח לבני ספרד האור לציון (ח"ב יסודות דרכי ההוראה ענף ה אות ה) שכתב וז"ל, יש דברים שנהגו כדברי האריז"ל רק כשאפשר ובידו הדבר לפניו, וכגון לסדר בשבת י"ב לחמים בכל סעודה וכו' וכן לענין ד' בגדי לבן שיש ללבוש בשבת לפי האריז"ל, כמבואר בשער הכוונות (דף ס"ג ע"א), לא נהגו אלא מי 'שמצוי לו' בגד לבן, וכן כל כיוצא בזה. ע"כ. והרי לפניך שלא תלה אלא אם 'מצוי לו' והאידנא שמצוי לכל אדם כמה וכמה חליפות בגדים, הוי כמצוי לו בקל ואין סיבה להימנע ואדרבה כן יש לעשות.

וכ"כ בהדיא הראשל"צ הרה"צ רבי מרדכי אליהו זצ"ל בספרו מאמר מרדכי (שבת ח"א עמ' קסח) וז"ל, יש הנוהגים ללבוש בשבת בגדי לבן, ויש מקום למנהגם גם בימינו, ואפילו במקומות שאין רגילים ללבוש בגדי לבן 'טוב ללבשן ואין לחוש ליוהרא'. וגם אבל ב"ב חודש של אבלות יכול ללבוש בגדי לבן. ע"כ. וכ"ה גם מסקנת הרב אדרת המלך (סי' כב, בספר טובים השניים). ונמצא שמלבד שכן היה מנהג בדורות

כן הוא באור צדיקים (פפירש אות יג) ובמקור חיים (סי' רסב ס"ב) שכתב וז"ל, כל בעלי היכולות ידקדקו שיהיו 'כל' המלבושים לבנים. ועכ"פ לא ילבש מלבוש אדום או שחור. יעו"ש. וכ"כ בכנף רננים (צו ע"א) לבעל החסד לאברהם אזולאי זצ"ל. ואין צריך לומר בכל סידורי האר"י והרש"ש השונים. ובמעבר יבק (שפתי צדק פט"ו), ובפרט עי' לרבי יצחק אלפייה בספרו אהבת השם (שביל כט) פרק שלם העוסק לבוש הלבן והוראותיו וכתב תוך דבריו בזה הלשון, וגילוי השכינה לא יהיה כי אם עד אשר יתנו סימניה שהוא מלבוש הלבן וכו' ועל ידי זה נדחה מעליהם כל שטן וכל פגע רע וכל משחית לא יקרב אליהם, וכל אויביהם נכנעים וגדחים מפניהם וקרנן של ישראל תרום בכסוד לעבודתו יתברך. ע"ש. וכ"כ בשופריה דיוסף לרבי יוסף בירדוגו זצ"ל (סי' יט), והזהיר בזה גם הרב טל אורות (תיקונים ואזהרות תיקון יב).

וחזיתי בקונטרס לבושיה כתלג חיור, שציין אחרונים רבים בספריהם שכתבו להורות כן לכל איש ישראל מלבד הנזכרים לעיל ומהם, בשתילי זיתים (או"ח סי' רסב סק"ד) ובאר היטיב (רסב סק"ד) והיערות דבש (ח"ב דרוש א) הזהיר בחילולי השבת המצויים בניעור בגדים שחורים וכתב וז"ל, ובעונותינו הרבים רבים לובשים דווקא בשבת בגד שחור, והוא בעו"ה 'מעשה שטן' שעל ידי כך יבואו לחלל שבת. ע"ש. והעיר במחבר בבקיות, שכידוע היערות דבש כתב כן להלכה לרבים, אעפ"י שמי שגידלו בכיתו כבנו הוא בעל הפנים מאירות, שכן היערות דבש התייתם מאביו ואימו בגיל צעיר. ודו"ק. והעתיק דברי היערות דבש להלכה בספר יד יוסף (רוזנברג רסב סק"ד) שלבישת השחורים 'מעשה שטן היא'. ע"ש. ושכ"כ בעל החיי אדם בס' זכרו תורת משה (הל' ע"ש א' הלכה ג) וז"ל, לכן יזהר כל

בגדים לבנים ושחורים כסימן לשמחה ואבל, הוזכר והתקדש כבר בתנ"ך, ומאז ועד היום כך הוא הפשוט והרגיל בכל בני העולם.

ממקורות רבים בחז"ל ברור שלבשו בשבת וחג 'בגדי לבן', ויש שפירשו שגם 'סתם' בגדים נאים הכוונה 'בגדי לבן'.

מעשיו של רבי יהודה בר אלאעי זיע"א להרבות בכבוד השבת נפסקו להלכה לכל ישראל, ומהנהגותיו בקודש לרחוץ גופו ללבוש לבנים ולהתעטף בטלית לבנה. ויש שהסבירו שלא דווקא לבנים אלא 'נאים' שבכלל זה גם שאר גוונים, אך מוסכם שלא ילבשו גווני שחור ואדום.

הזהירו חז"ל שלא ללבוש שחורים גם בימי הדין כיום ראש השנה, אלא בגדי לבן ושבוה מעורר רחמי ה' ולא ח"ו להיפך.

בזוהר הקדוש מפורש, שבשבת וחג מסיבה 'רוחנית' צריכים 'כל' בני ישראל ללבוש גוון לבן או צבעים יפים אחרים, והזהיר מפורשות שלא ילבשו שחורים.

בתנ"ך ובחז"ל מבואר 'שבהתגלות רוחנית' נגלה ה' לצדיקים 'לבוש ועטוף לבנים', ולכן מקפידים גם היום שצבעה העיקרי של טלית הוא גוון לבן וכן בגדי לבן ביוה"כ ובגדי כלה ועוד, ומקיים בזה מצות 'והלכת בדרכיו'.

המשילו חז"ל מראה 'לבושי הלבן' למלאכים, ואילו 'לבושי השחורים' הם שדים ומזיקין וישמעאלים. וגם נהגו רבים מחכמי בכל ללבוש לבנים בכל ימות השבוע. [ומה שטענו כמה חכמים 'ראיה' מחכמי פומפדיאט שלבשו שחורים בשבת, נדחו דבריהם מגמרא מפורשת].

בדברי המקובלים

קודמים, גם בדורנו שלא נהגו כזה יש מקילים בזה, וגם האוסרים חזינן שלא נסגרה הדלת כי הרבה צדדי היתר איכא שאין יוהרא בעניין זה בזמננו.

וראה באור תורה (תשס"ח סי' יט) מאמרו של הגר"מ עמיאל שייחד הדיבור בזה, והביא מהנאמ"ן זצ"ל שחזק הדבר ברבים בישיבה, והזמין לדרוש בישיבה את הרב שמעון חירארי שהיה לבוש לבן וחזק הנאמ"ן המנהג ברבים.

וכ"כ בגר"ח סופר שליט"א בכנסת חיים - אוצרות ירושלים (סי' רסב אות עו) וגר"ש קורח בס' עריכת שלחן (סי' רמב הל' ד) וראה שם בדבריו הנעימים בתוכחה מגולה על שינוי המנהג להתחקות אחר בני אשכנז שקלקלו המנהג בזה, ושמנהג זה הוא 'מעיקר הדין' ללבוש לבן דווקא.

ועל כן החלש יאמר גיבור אני, ויחוס על כבוד קונו וכבוד השבת ותיקוני נפשו, וילבש בגדי לבן בשמחה וחדוה של מצוה לכבוד השכינה. ולכל הפחות לא ימעט מללבוש בגדים בהירים ולא שחורים, ואם גם זה מתבייש מפני המלעיגים לפחות ילבש גווני הכחול גם אם כהה שייצא מכלל השחור.

ובביתו וטירתו של אדם, לא יפסיד מה שיכול בלבישת הבגדי לבן בחזרתו מבית הכנסת ועד צאתו, שהוא דבר גדול ויחסוף בטובת נפשו מה שיכול.

תמצית המאמר

מנהג והלכה בחז"ל

מוכיח כלל יסוד בחז"ל, בגדי לבן הם סימן לשמחה וחגיגות, לעומת בגדים שחורים שהיו סימן מובהק 'לאבלות'. והראנו דוגמאות רבות לזה.

מוכיח כי דברי חז"ל והמקובלים בהוראת בגדי לבן, נאמרו 'במפורש' על כל אדם מישראל ולא על יחידי סגולה, דלא כמי שהגדס בזה. וכל שכן אזהרתם מלבישת שחורים, שבזה אין שום חילוק בין בני אברהם.

מוכיח מהמעשה המוכח בדברי האר"י ז"ל, שגם ת"ח מובהק 'בדור דעה' שהכריע לעצמו היתר ללבוש שחורים 'נאים', לא היה בזה כדי לפטור מהקלקול הרוחני החמור בלבישת השחורים, ועל כן יש לכל אחד לחוש לנפשו לכל הפחות בלבישת בגדים 'בהירים'. ואין לטעון 'לא בשמים היא' על סוגיה מבוארת בחז"ל, והאר"י הביא 'עדות' לעונש ולא הכרעה הלכתית, ובפרט שהמתירים כתבו בסברא בעלמא.

מציין לכללי הפוסקים, במקום שלא נחלקו חכמי הפשט על המקובלים ההכרעה למקובלים, וכאן הפשט מוכיח כדברי הקבלה הרי שדעתם מחייבת ולא רק המלצה. וצריך ביאור מדוע 'בעלי הכללים' לא זכרו כללים אלה דווקא בסוגיה זו.

המנהג והדור הקודם

המנהג בזמן הקדמונים באשכנז וספרד היה פשוט ללבוש גוונים לבנים או בהירים בשבת וחג כבזמן חז"ל, ומנהג 'לבישת השחורים' המצוי היום התחיל באשכנז במאות שנים האחרונות מחמת גזירות וגלות קשה, ודיברו עליו קשות מחמת אסון השבתאות שר"י. במאמר מתואר מקצת הגזירות שעברו בזה, עם שמות מקצת מלבושיהם ומקורם ומחלוקת החכמים בדורם אם להקל או למסור נפש ממש.

מקונן על בני ספרד שעלו לארץ והתרפסו בפני מנהגי אשכנז, ושלוש רעות עשו בשינוי

רבנו האר"י ז"ל דיבר מפורשות בשבח בגדי הלבן בשבת וסודם בעליונים, ומאידך גם התריע בעדותו על 'תלמיד חכם בן דורו', שהיה בשבת לובש בגדים שחורים ונענש על כך קשות אחרי פטירתו, 'לבושו הרוחני' בכל השבוע וגם בשבת היה לבוש שחורים כסמל לצער וייסורים רוחניים, ומראהו כשדים ומוזיקים. ועל כן הזהיר רבנו האר"י את כל בני ישראל שלא ילבשו שחורים בשבת, וכמבואר בחז"ל ובזוה"ק.

מבאר שעל עניינים קלים מזה נזהרו והזהירו הפוסקים מאוד, כדוגמת אזהרת האר"י על היסח דעת בתפילין גם שאינו שחוק וקלות ראש, אעפ"י שבפשט מותר גמור הוא, 'החמירו' לחלוץ למרות שבזה מתבטלת מצוה מהתורה בכל רגע. וכן בעניין טלית קטן שתהיה תחת בגדיו, הזהירו כדעתו אעפ"י שברור שלהלכה יותר מהודר וי"א שהוא לעיכובא שתהיה הציצית על בגדיו ונראית לעין. ואילו כאן בבגדי לבן שהפשט והקבלה מסכימים כי מהודרים הם בגדי לבן, ומאוסים ושליילים הם בגדי שחורים, וכך נהגו חז"ל בלא ספק, בזה לא חשו לדברי רבנו האר"י.

דוחה תירוצים דחוקים שנאמרו בזה, וכל מודה על אמת מבין שאזהרת רבנו האר"י ז"ל היא מסיבה 'רוחנית' ולא כהמלצה 'בסגנון האופנה' הנהוג בעיר, ועל כן אזהרה זו נכונה לכל זמן וכל מקום. וגם העונש עליו העיד אינו 'עונש אופנתי' שיראה חריג לסובביו, אלא קלקול 'רוחני' שהוא פגם במלבושי הנפש, ועל כן לא מועיל אם יהיו גם אחרים באותה צרה. ויש להתפלא על חידוש סברות בדברים הרוחניים כשאין לנו שום 'ידיעה', וכבר הזהירו אותנו בזה רבותינו, ובפרט כאן שהוא ממש היפך דברי חז"ל הזהיר והאר"י ז"ל.

איסור יוהרא. ומעורר כי לא רק בעדות תימן ומרוקו ושאר קהילות הקודש לבשו בהיר ולבן, אלא גם חכמי ורבני פורת יוסף הקפידו על לבישת בגדי לבן או בהירים, ונשאר בצ"ע על שינו ממנהג החכמים.

מקבץ טענות רבות מדוע לא שייך טענת יוהרא בלובש בגדי לבן וכל שכן בגדים בהירים:

א. הרוצה לקיים מצות חכמים שבתלמוד ובזוה"ק כמו שראוי לעשות, לא שייך לטעון עליו יוהרא בגלל מנהג גלות, שהמחזיר עטרה ליושנה מצוה היא ולא יוהרא. וכ"ש לאומר שיש בזה מצות 'והלכת בדרכיו' כפשוטו.

ב. הרוצה לחוש לנפשו בעולם האמת שלא יקלקל לבושו הרוחני, אין לדון בו יוהרא, בפרט שראינו שלא בהכרח מועילה בזה הסתמכות על ת"ח מובהק.

ג. הלובש בגדי לבן מחמת שכך הם כללי הפסיקה לקבל הוראת האר"י ז"ל, לא שייך לטעון יוהרא על מה שחייב בו.

ד. גם לחולקים בזה, מאחר ויש חכמים שהורו ללבוש לבן גם נגד המנהג, לא שייך לטעון יוהרא במחמיר לצאת ידי חובת כל הדעות.

ה. בהמשך להנ"ל, במקום שיש 'חשש איסור' אין לחוש כלל ליוהרא, ובלובש שחורים בשבת איכא בו חשש משמעותי.

ו. יש פוסקים הסוברים, שאפילו על 'סרך מצוה' אין לחוש ליוהרא, וכל שכן בבגדי לבן שהם פשוט חז"ל במצות כבוד השבת.

מלבושיהם, הראשון, קלקלו מנהגם משנים קדמוניות ועזבו מסורת אבות 'להתחקות' אחר הנידחים בגזירות גויים, ויש בזה זלוזל חמור בהנהגות רבותינו, עזיבת תורת אימך והתנערות ממסורת אבותינו ורבנותינו המפוארת. עוד רעה קשה מזו, עזבו בגדי הצניעות והקדושה של בני ספרד, ששורשם בקודש כמנהג חז"ל ולמעלה בקודש בצורת בגדי הכהונה, בגדים ארוכים שלמים וסגורים ללא הבלטת איברים, ותחת פאר לבשו בגדי השחץ והפריצות הבאים מאירופה הארורה, שמכנס כיסוי ערוה נהפך לבגד עליון, ובגדיהם קצרים ומחויטים להראות ולהבליט גופם ואפילו מעיל עליון פתוח ושסוע. ורעה שלישית חמורה מהם, כבוד השבת הושפל, שתחת בגדי יקר בשבת וחג לובשים 'חליפה ומגבעת' כדוגמת בגדי יום חול בלא שום הבדל 'הניכר לעין', ואם לא די בכך הם גם 'בגדי שחורים' היפך הנהגת והוראת חז"ל והמקובלים.

מראה מקום לתיעודים ועדויות כמנהג בני ספרד במדינות שונות עד לפני שני דורות, ועדויות על חכמי ישראל ומלבושם גם כאן בארץ ישראל, שעלו ארצה ושמרו על מנהג אבות בבגדים מסורתיים, ותלמידיהם הם ששינו לבושם להידמות לבני קהילות אשכנז.

איסור יוהרא

מראה שטענת יוהרא התחדשה רק מחמת שינוי המנהג ועזיבת המסורת, ששינוי המלבושים גרם לבגדי לבן או בגדים בהירים להראות כדבר מוזר, ולאחר זמן כבר התפשטה טענת 'יוהרא' ברוצה לקיים המנהג הקדמון. [כדוגמת תהליך זה באשכנז לפני מאות שנים, שטענו יוהרא לאחר ששינו לבושם ממנהג חז"ל].

מברר במאמר דעת מו"ר בעל היביע אומר וצ"ל, מה דעתו בלבישת בגדי לבן ובגדרי

חול', ובימינו שלובשים את אותו סגנון חליפות הוא נראה ממש כיום חול. ומה 'שמיחד' בגד אינו ניכר לעין כלל.

ראינו שחכמים דרשו חובת שינוי הבגדים בשבת, כדרשה גמורה מהפוסק 'ולבש בגדים אחרים'. וכיודע שם היה שינוי מבגדי זהב לבגדי לבן.

ראינו בראשונים ואחרונים שביארו בגדים נאים ותקנת כיבוס בחמישי, שמדובר בבגדי לבן דווקא.

מראה משמעות ברורה בדברי השלחן ערוך שקיבלנו הוראותיו, שבגדים נאים הכוונה לבגדי לבן דווקא.

בגד 'נקי' לא מספיק וצריך בגד 'אחר' לשבת, ומצוה שיהיה נקי הוא בנוסף.

לא מועיל רק תוספת עניבה, שיש רבים הלובשים כך ביום חול ואינו ניכר כלל.

דוחה הטענה 'כל דור ומלבושיו' שדברי חז"ל בגווני הבגדים שייכים רק לדורם, ובימינו אין בזה שום מעלה או קלקול רוחני. ומראה כי דברי חז"ל הוזה"ק והמקובלים בודאי לא באו כיועצי אופנה, וקבעו דבריהם על הטעם 'הרוחני' שהוא לא משתנה בשינוי האופנה שבאותו הדור.

מעורר שהטוען כהנ"ל יש בזה חשש זלזול בדברי חז"ל, שמציג דבריהם ח"ו כשטחיים ורדודים, ומראה כי גם הטוענים כן לא החזיקו בטענתם שהרי המליצו לבישת בגדי הלבן 'לחסיד מפורסם', ואם כדבריהם שחז"ל דיברו בהצגת אופנה לפי הדור, מה יועיל לו לחסיד.

מביא מדברי חכמי ישראל מובהקים ומפורסמים בשבח בגדי הלבן, שהלבוש בגדי

ז. מצאנו בראשונים שפסקו למעשה, שבענייני מצוות אין חשש יוהרא כלל וכל הרוצה ליטול את השם יטול, וכ"ש ליטול מצוה.

ח. מצאנו שהתירו לשנות מבגדי רבותיו כדי לחזק יר"ש, והלבוש לבן לחזק הרגשת השבת ופרישה מאיסורים, אין בו יוהרא.

ט. בנוהג כמנהג אבותיו ורבותיו, לא שייך לטעון יוהרא רק מחמת שהוא לא כדוגמת רוב חכמי הדור ששינו מהמנהג.

י. במצוי היום קהילות חסידים ואחרים הלובשים לבן, ומעתה אין חשש יוהרא כי ניכר שאינו בגד המיוחד חסידי עליון וגדולי הדור.

יא. במקומות שלובשים כפי המזדמן שאין קוד לבוש קבוע, אין בזה כלל יוהרא שכל אחד עושה כרצונו.

יב. במקומות שאברכים לובשים 'פראק' מסתבר שגם מותר ללבוש בגדי לבן, כי ניכר שלא חוששים שם ליוהרא בבגדי שבת, והוא קל וחומר.

יג. בלבוש לבן רק בשבת ולא בימי חול, זה לעצמו מעיד שאין בו גסות רוח אלא שמעשיו לכבוד השבת, והוא פשוט בגמרא.

יד. בימינו אין יוהרא בלבישת בגדי לבן, כי לעערנו רגילים לבזות ולצער כל מי שנראה קצת שונה, ואין בזה יוהרא אלא ביזיונות.

טו. יש פוסקים רבים האוחזים בדברי הגר"א, שאין כלל דין יוהרא בזמה"ז.

לא יהיה מלבושך בשבת כמלבושך בחול
מורה חסרון גדול במנהג, שציוו חכמים שיהיה מלבוש השבת ניכר שלא יהיה 'מלבושך ביום

העניין למקובלים הם ד' בגדים לבד. ומורה חסידות שאפי' בייחוד געלים ראוי הוא וכל שכן בדורנו שהכול מצוי ובזול.

ומסיים בכמה לשונות גם של חכמי דורנו ודור קודם הספרדים, להחזיק בלבישת בגדי לבן, ולא לחוש ליוהרא ולמלעיגים.

ומסיים, שלכתחילה ממן הראוי למען ה' וכבוד השבת, שילבש בגדי לבן כראוי. ואם אין בכוחו ילבש בגדים בהירים ולכל הפחות לא ילבש שחור ממש אלא ככחול גם אם כהה, שיציל מה שאפשר. ובביתו וטירתו לא יפסיד מה שיכול בלבישת הבגדי לבן שהוא דבר גדול.

תם ונשלם שבח לא- ל בורא עולם

לבן מכפר על עוון עריות החמור, ומבריה מעליו הס"א וכל טומאה, ומושך עליו רחמים ואור גדול ונפלא, נעשה כדוגמת כהן המשרת לפני ה', ונמחלים כל עוונותיו.

היו מהצדיקים שתלו את הגאולה אם ילבשו ישראל בגדי לבן בשבת, והורו שיש לקבל כל הביזיונות עד כדי מסירות נפש ובלבד שילבש בגדי לבן, ועל אחת כמה שלא ילבש שחורים.

מסיים בבירור קצר, שראוי לצאת מחלוקת האמוראים וישנה כל בגדיו לשבת, ומעיקר

